

IMENA SUDIONIKA ZADARSKIH SINODA 1663. I 1680. GODINE

Zvezdan STRIKA, Gablingen

Na osnovi građe iz Arhiva Zadarske nadbiskupije autor analizira popis sudionika dviju biskupskih sinoda (1663. i 1680.). U radu se predstavljaju i opće prilike na širem području Zadarske nadbiskupije, posebice u kontekstu osmanlijskih prodora i osvajanja zadarskoga zaleđa. U prilogu se donosi cjelovit popis sudionika zadarskih sinoda te uz svakog sudionika pokušava dati objašnjenje.

KLJUČNE RIJEČI: Zadar, Zadarska nadbiskupija, mletačko-turski ratovi, rani novi vijek, crkvena povijest.

1. Uvod

U Arhivu Zadarske nadbiskupije pohranjeni su danas akti dviju biskupijskih sinoda.¹ Prva je zasjedala od 28. do 30. rujna 1663., a sazvaio ju je nadbiskup Teodor Balbi (1656.–1669.)²; druga je vijećala od 13. do 15. listopada 1680. za nadbiskupa Ivana Evandelistu

¹ Arhiv Zadarske nadbiskupije, kutija: *Synodalia* (bez signature). C. F. BIANCHI, *Zara cristiana*, vol. I–II, Zara, 1877./80., ovdje vol. I, str. 28; V. BLAŽEVIĆ, *Concilia et synodi in territorio hodiernae Jugoslaviae celebrata*, Vicetiae, 1967., str. 116–117, 123–124; Z. STRIKA, »Sinode Zadarske crkve u svjetlu povijesnih vrela«, *Sedamnaest stoljeća Zadarske crkve*. Znanstveni skup o povijesti Zadarske nadbiskupije na Sveučilištu u Zadru 16.–18. studenoga 2004. (u tisku).

² Teodor potječe iz venecijanske plemićke obitelji Balbo, a studirao je u Padovi, gdje je bio okrunjen doktorskom titulom. Poslije je obnašao službu prepozita crkve sv. Nazarija i Celza u Brescii. Papa Aleksandar VII. (1655.–1667.) imenovao ga je 18. rujna 1656. zadarskim nadbiskupom. Preuzeo je nadbiskupiju u jeku mletačko-turskog rata, pa je obilazio oslobođene župe, Vranu, Tinj i Zemunik. Posljednje dvije godine svojeg života proveo je u Veneciji, gdje je i umro. I. ZANOTTI-TANZLINGHER, *La dama cronologica*, Naučna knjižnica u Zadru, Ms 446, fol. 62^a–63; G. FERRANTE, *Discrizione di tutti di vescovi ed arcivescovi di Zara dell'anno 388 insequito fino ill 1774*, Naučna knjižnica u Zadru, Ms 738, fol. 21^a–22; D. FARLATI, *Illyricum sacrum V*, str. 164–165; P. B. GAMS, *Series Episcoporum Ecclesiae Catholicae*, Ragensburg, 1873.–1886. (pretisak Graz, 1957.), str. 426; C. F. BIANCHI, *Zara cristiana I*, str. 69–70; ISTI, *Fasti di Zara religiosopolitico-civile dell'anno 1184 av. Cr. sino all'anno 1888 dell'era volgare*, Zara, 1888., str. 96–98; E. PERIČIĆ, »Balbi«, *Hrvatski biografski leksikon*, sv. I, Zagreb, 1983., str. 385; L. ČORALIĆ, »Prilozi životopisu zadarskoga nadbiskupa Teodora Balbija (1656.–1669.)«, *Croatica christiana periodica*, 20, Zagreb, 1996., str. 83–91. Na temelju arhivskog materijala u Vatikanskom arhivu smatra Slavko Kovačić da je nadbiskup

Parzaghija (1669.–1688.)³. Prema već stoljećima ustaljenoj sinodalnoj praksi, navedena su u aktima imena svih onih koji su bili pozvani ili su sudjelovali na sinodalnim zasjedanjima. Na svršetku sinodalnih zasjedanja svi su sudionici uobičajeno vlastoručnim potpisom signirali zaključke, pokazujući tim činom da uz njih prijanjaju. Uz neka imena primijetio je skriptor *in margine* samo kratko (*absens*), što znači da je osoba bila odsutna. Istodobno taj podatak pokazuje da je pisar pomno pratio tko je sve sudjelovao na sinodalnim zasjedanjima i točno zabilježio odsutnost pojedinih osoba.

Imena spomenutih sudionika na sinodalnim zasjedanjima 1663. i 1680. pokazuju situaciju Zadarske crkve u drugoj polovini 17. stoljeću, koja je tada bila rasprostranjena, kao što se i danas proteže po otocima zadarskog arhipelaga i na kopnenom dijelu. Kako se vidi iz dostupnih akata, uz gradski kler (kanonici, mansionari, septimansionari) aktivno su sudjelovali na sinodalnim zasjedanjima župnici otočkog djela nadbiskupije. Situacija sa župnicima onih župa koje su se nalazile na teritoriju pod osmanlijskom vlašću bila je posvema drukčija. Zapravo, njihova imena nisu uopće ni spomenuta. Na objema sinodama sudjelovali su samo svećenici koji su posluživali one župe koje su se nalazile pod mletačkom upravom. Pod osmanlijskom vlašću u sklopu Ličkog sandžaka⁴ nalazile su se sljedeće župe Zadarske nadbiskupije: Blačane, Rogovo, Vrana, Zablaće, Tuklječane, Sikovo, Hrašćane, Gorica, Račica, Zemunik, Pod, Blata, Brda, Murvica i Crnogorščina.⁵

Balbo uspio pozamašnom ostavštinom nadbiskupa Bernarda Floria (1642.–1656.) otvoriti poslije 1660. godine sjemenište (kasnije prozvano »Florijevo sjemenište«). S. KOVAČIĆ, »Katedralne škole u Dalmaciji pod mletačkom vlašću od konca 16. do početka 19. stoljeća prema biskupskim izvještajima Svetoj Stolici«, *Croatia christiana periodica*, 15, Zagreb, 1991., str. 59–87, ovdje 69. Autori trećeg svezka zadarske prošlosti smještaju osnivanje »Florijeva sjemeništa« negdje između 1656. i 1670. godine. T. RAUKAR – I. PETRICIOLI – F. ŠVELEC – S. PERIČIĆ, *Zadar pod mletačkom upravom*, Prošlost Zadra – Knjiga 3, Zadar, 1987., str. 407, pozivajući se na C. F. BIANCHI, *Zara cristiana I*, str. 265; *Il Dalmatino* za 1916, Zadar, 1916., str. 63–72; G. NOVAK, *Prošlost Dalmacije*, sv. II, Zagreb, 1944., str. 256.

³ Ivana Evandelistu Parzaghia iz Cremona, franjevac i doktora teologije, imenovano je papa Klement IX. (1667.–1669.) 19. kolovoza 1669. novim zadarskim nadbiskupom. Nadbiskup je pokušao provesti obnovu nadbiskupije pošto je nekoliko župa bilo oslobođeno od turske vladavine. On je obilazio župe i vizitirao ih, sazvao je dvije sinode, jednu 1680. a drugu 1688. godine. Umro je u Zadru 24. kolovoza 1688. i sahranjen u crkvi sv. Franje. V. PONTE, *Historia ecclesiae Jadrensis*, Naučna knjižnica u Zadru, Ms 112, fol. 27^a; I. ZANOTTI-TANZLINGHER, *nav. dj.*, fol. 63–64^a; G. FERRANTE, *nav. dj.*, fol. 22; D. FARLATI, *Illyricum sacrum V*, str. 165–166; C. F. BIANCHI, *Zara cristiana I*, str. 70–71; P. B. GAMS, *nav. dj.*, str. 426; *Hierarchia catholica medii et recentioris aevi*, volumen quintum: a pontificatu Clementis PP. IX (1667) usque ad pontificatum Benedicti PP. XIII (1730), priredili R. RITZLER – P. SERFIN, Patavii, 1952., str. 225.

⁴ Lički sandžakat su turski vlastodršci organizirali negdje oko 1580. godine. Tada je jedan dio Kliškog i jedan dio Bosanskog sandžakata odvojen i stvoren novi sandžakat sa sjedištem u Kninu. Taj su teritorij Turci osvojili između 1522. i 1570. godine, dakle njihovo se zauzeće proteže od 1522. godine (Knin), zatim Skradin do 1570. godine (Zemunik i Poličnik). U sklopu Ličkog sandžaka bile su okupljene Lika, Krbava i područje između Zrmanje i Krke. Na tom se području prostirala nekadašnja starohrvatska županija Luka, koja je obuhvaćala donje i gornje Kotare. L. JELIĆ, »Lički sandžakat i postanje Mletačke Krajine«, *Narodni kalendar za prostu godinu 1898.*, Zadar, 1898., str. 84; H. KREŠEVLJAKOVIĆ, *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, drugo izdanje, Sarajevo, 1980., str. 118.

⁵ Ove župe (uz još šest spomenutih župa) spominju se 29. svibnja 1482. kao integralni dio Zadarske nadbiskupije, kada je jedna grupa svećenika iz Ninske biskupije (dvadeset župnika) i iz Zadarske nadbiskupije (dvadeset i jedan župnik) podnijela zahtjev vladi u Veneciji da budu oslobođeni plaćanja poreza. Usp. G. PRAGA, »Atti e diplomati di Nona (1284–1509)«, *Archivio storico per la Dalmazia*, 11, Roma, 1936., str. 3–33, 98–112, 133–146, 181–200, 259–280, 341–350, 433–440; 12, Roma, 1937., str. 25–40, ovdje str. 119, n. 98. Granične međe Zadarske nadbiskupije i Ninske biskupije nisu se znatnije promjenile od sabora u Splitu 1185. godine, kada su bile određene nove granice među biskupijama. Tek poslije tursko-mletačkog rata 1645.–1669. godine pokušao je zadarski nadbiskup Ivan Evandelista Parzaghi proširiti granice Nadbiskupije na područje Ninske

Nije nikakvo čudo što oni nisu sudjelovali na sinodalnim zasjedanjima, jer su župe bile okupirane u sastavu Turskog Carstva ili su neke bile posve upražnjene i napuštene. Tako je župa Gorica bila posve napuštena. Pod vodstvom goričkog župnika Stjepana Sorića preselilo se 1647. godine oko 600 muškaraca, žena i djece s posjeda Ferhatbega Sokolovića iz Gorice, Raštana, Bubnjana i Prkosa na teritorij pod mletačkom vlašću.⁶ Župnici Ražanca, Radovina, Vinjerca, Posedarja i Brda (bile su tada župe Ninske biskupije) pridružili su se 1683. godine ustanicima, vodeći tako oružanu borbu protiv omraženih Osmanlija.⁷

1.1. Kratki pregled situacije na venecijansko-turskoj granici

Nije bilo mira na granici i tursko-mletački rat za otok Kretu otegnuo se od 1645. čak sve do 1669. godine. Osmanlije su, doduše, u ovome ratu namjeravali zauzeti samo Kretu, ali ratni sukobi nisu mirno prolazili pokraj venecijanskih posjeda u Dalmaciji. Rat je osobito teško pogodio zadarsko-ninsko područje, koje nije bilo zaštićeno, nego su se osmanlijski vojnici mogli zalijetati i plijeniti ga. Samim početkom ratnih operacija pokušao je krčko-lički sandžakbeg Halil Duraković osvojiti mjesto Ražanac, ali nije mogao sprovesti naum zbog odlučne i spretne obrane domaćeg stanovništva. Uspjeh je imao 3. srpnja 1646. osvajajući Novigrad.⁸ Sljedeće godine bio je sandžakbeg potučen kod Suhovara te su mu bila oduzeta tri važna mjesta, naime, Islam, Poličnik i Zemunik, koji su ujedno bili okružni lanac oko zadarsko-ninskog područja i predstavljali svakodnevnu opasnost Zadru i Ninu. Novigrad je bio već 3. ožujka 1647. iznova oslobođen. Iste godine Venecijanci su se uspjeli domoći i utvrde Obrovac. Predstavnici mletačke vlasti reagirali su ipak brzopleto pa su ono što nisu sigurno mogli braniti ili nisu uspjeli prije rata bolje utvrditi, vlastoručno savnali sa zemljom. Već na samom početku ratnih operacija godine 1645. utaborila se turska vojska u Kninu, pa je generalni providur Leonardo Foscolo iz straha pred nadmoćnim neprijateljem naredio da se poruše sela Grusi, Ljubač, Nerezane, Bokanjac, Turanj, Sveti

biskupije. Njemu se usprotivio ninski biskup Franjo de Grassis (1667.–1677.), koji je marljivo prikupljao dokumente dokazujući da se u zaleđu Zadra prostirala Ninska biskupija. Biskup je prikupio dokumente u jedno djelo naslovljavajući ga *Monumenta ecclesiae cathedralis Nonae ex antiquis, et recentioribus etiam scripturis, et documentis canonice, et in forma probanti descripta ab illustrissimo, et reverendissimo domino Francisco de Grassis eiusdem cathedralis episcopo anno domini MDCLXXV*, a često ga povjesničari nazivaju samo skraćeno *Liber rubeus*. Detaljnije podatke donosi J. KOLANOVIĆ, »Zbornik ninskih isprava od 13. do 17. stoljeća«, *Povijest grada Nina*, priredili G. NOVAK – V. MASTROVIĆ, Zadar, 1969., str. 485–528; F. SMILJANIĆ, »Teritorij i granice lučke županije u ranom srednjem vijeku«, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru* 35 (22), Zadar, 1995./96., str. 205–255, ovdje str. 207–218.

⁶ R. JELIĆ, »Smiljanici – kotarski serdari«, *Radovi Zavoda JAZU u Zadru*, 29–30, Zadar, 1983., str. 111–132, ovdje str. 112; Š. PERIČIĆ, »Don Stipan Sorić (u zbilji i pjesmi)«, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 39, Zadar, 1997., str. 211–242, ovdje str. 217. Jedan dio pastoralnih potreba prihvatili su franjevci provincije »Bosna Hrvatska«, koji su uspjeli isposlovati dozvolu od turskih vlasti i time barem donekle ublaziti pastoralnu skrb. Tijekom 17. stoljeća, osobito pošto su franjevci bili prisiljeni 1648. godine napustiti Visovac, preselivši se u Šibenik (samostan sv. Lovre) bila je otežana pastva onih župa koje su posluživali franjevci. Vrativši se na Visovac 1672. godine franjevci su pastorizirali pojedine župe iz visovačkog i šibenskog samostana. S. BAČIĆ, *Franjevci u Zadarskoj nadbiskupiji i Ninskoj biskupiji*, Šibenik, 1995., str. 16–22.

⁷ B. DESNICA, *Istorija kotarskih uskoka 1648.–1683.*, sv. I, Beograd, 1950., str. 326.

⁸ J. ROMAN, »Pad Novigrada u turske ruke i bijeg Novigradana u Pag (1646.)«, *Zadarska revija*, 38, Zadar, 1989., str. 531–544.

Filip i Jakov te Pakoštane. Njihovo je stanovništvo bilo preseljeno na otoke zadarskog arhipelaga.⁹ Isto je tako bio i grad Nin spaljen 1647.¹⁰

Osmanlijska vojska (njih oko 10.000) provalila je 1657. godine iznova harajući po zadarsko-ninskome kraju, porušila je Posedarje i Vinjerac. Pri svojem pohodu temeljito je opljačkala zaleđe Zadra, ali grad nije opsjedala.¹¹ Turska je vojska 10. lipnja 1658. došla do Dračevca (dakle pred sam Zadar) i spustila se prema zadarskim mlinovima, gdje su ih dočekali branitelji i u trosatnoj bitci ih odbili. Poslije toga su krenuli prema Bibinjama, koje je domaće stanovništvo iz straha zapalilo bojeći se da se ne bi Turci u njemu ugnijezdili.¹² Zadarski kapetan javlja 12. svibnja 1658. generalnomu providuru da su Turci osvojili mjesto Turanj, a kako se čini napali i Biograd.¹³

Neposredno prije sinode 1663. godine situacija na graničnoj međi nije pokazivala nikakve znakove mira i mirnog suživota osmanlijskih i mletačkih podanika. Andrija Radojčić nakon bijega iz turskog zarobljeništva izjavljuje u Zadru 18. veljače 1662. da su Osmanlije pri posljednjem pohodu zarobili dvadesetak stanovnika iz Sukošana i smaknuli ih.¹⁴ Sličnih izvještaja ima još mnogo pohranjenih u raznim arhivima i oni pokazuju svu okrutnost osmanlijske vladavine u Dalmaciji i ostalim hrvatskim zemljama. Generalni providur za Dalmaciju Andrija Cornero javlja 19. veljače 1662. Senatu u Veneciju da gubitci prilikom posljednjega osvajačkog pohoda iznose čak 408 osoba. Jedan dio ljudi poginuo je u borbi a drugi je dio odveden u tursko zarobljeništvo.¹⁵ Novi se osmanlijski napad očekivao, pa je 8. svibnja 1663. providur Girolamo Contarini rasporedio straže po cijeloj Bukovici, kako bi mogli još pravodobno obavijestiti seosko stanovništvo da se bar skloni na sigurnija područja, osobito na otoke zadarskog arhipelaga.¹⁶

Budući da su uspjeli zauzeti Kretu, vlastodršci u Istanbulu smatrali su da je ratni cilj ostvaren, pa su otpočeli pregovori zaraćenih strana: 6. rujna 1669., nakon gotovo dvadesetpetogodišnjih ratnih razračunavanja, zaključen je mirovni sporazum, a razgraničenje je provedeno tek 3. listopada 1671. između mletačkog povjerenika Baptiste Nanija i turskih predstavnika. Prema tom planu bio je teritorij u Dalmaciji podijeljen »uti possidetis«, pa je tako mletački posjed bio znatno proširen. Ipak, kada su vođeni pregovori o granici, osmanlijski su pregovarači uspjeli povratiti jedan dio izgubljenog teritorija. Budući da Venecijanci nisu stvorili novi i širi obrambeni sustav na zadarskom području, osmanlijski su pregovarači smatrali kako Venecijanci nemaju interesa za njih i da zapravo njima pripadaju. Tako je skupo izvojevano oslobođenje dijelova zadarsko-ninskog kraja iznova mirnim putem potpalo pod osmanlijsku vlast.

⁹ Usp. S. M. TRALJIĆ, »Zadar i turska pozadina od XV do potkraj XIX stoljeća«, *Radovi Instituta JAZU*, 11–12, Zadar, 1965., str. 203–227, ovdje str. 217–218.

¹⁰ Usp. M. NOVAK-SAMBRAILO, »Političko upravni položaj Nina u doba Mletačke republike«, *Povijest grada Nina*, str. 157–189, ovdje str. 179.

¹¹ G. NOVAK, *nav. dj.* str. 222.

¹² B. DESNICA I, . str. 97–98, bilj. 109.

¹³ B. DESNICA I, *nav. dj.* str. 99–100, bilj. 111.

¹⁴ B. DESNICA I, *nav. dj.* str. 107–108, bilj. 121.

¹⁵ B. DESNICA I, *nav. dj.* str. 108–109, bilj. 122.

¹⁶ B. DESNICA I, *nav. dj.* str. 114–115, bilj. 130.

Sporazum o miru Turske Carevine s Mletačkom Republikom u Dalmaciji je i osobito u zaleđu Zadra bio s radošću pozdravljen. Ratna previranja prouzrokovala su znatnu migraciju stanovništva. Godine 1641. imao je grad Zadar 5.478 stanovnika, a kopneni dio njegova zaleđa 8.698. U vremenskom periodu od svega tridesetak godina (negdje između 1640. i 1670.), broj stanovnika Zadra i njegova područja znatno se smanjio: 1671. Zadar je imao 3.300 stanovnika, na kopnu 8.700 i na otocima svega 950, ukupno 12.950. Treba ipak napomenuti da je 1670. u zaleđu Zadra prebivalo 8.000 duša, a od toga je bilo svega 1.000 domorodaca; svi ostali stanovnici doselili su su tijekom rata.¹⁷

U jeku osmanlijskih najezda i pokušaja mletačke obrane došli su pravoslavni vjernici na dotad homogenu katoličku strukturu stanovništva Zadarske nadbiskupije i Ninske biskupije. Kršćane uzduž mletačko-turske granice venecijanski izvori nazivaju »Morlacima«.¹⁸ U prvom redu među pravoslavcima su bili vojnici i njihove obitelji, a tek kasnije došli su s Turcima drugi pravoslavni, koje su Osmanlije planski dovodili, kako bi popunili nenaseljene i opustjele krajeve. Vojnici su služeći u mletačkoj vojsci bili stacionirani po dalmatinskim gradovima. Njihov je broj ipak bio premalen da bi mogao imati nekakvo značenje. Obilazeći biskupiju godine 1580., ninski biskup Petar Cedulini (1577.–1581.) izvješćuje da na teritoriju njegove biskupije koji se nalazi pod turskom vlašću (sjeverno od Bribira i Nadina) nije pronašao među kršćanima niti jednog inovjerca.¹⁹ Slično je bilo i u Zadarskoj nadbiskupiji. U izvještaju Svetoj Stolici 1660. godine piše nadbiskup Teodor Balbi da na teritoriju nadbiskupije živi 667 žitelja bizantskog obreda. U izvještaju *ad limina* od 31. kolovoza 1669. nadbiskup govori da u nadbiskupiji živi 15.518 katolika i svega 580 Grka, dakle pravoslavnih kršćana. U svojem izvještaju godine 1672. nadbiskup Ivan Evanđelist Parzaghi spominje samo da Zadarska nadbiskupija ima 24.674 vjernika katolika. Nadbiskup Viktor Prioli (1688.–1712.) izvješćuje 1692. godine Svetu Stolicu da na teritoriju nadbiskupije živi 600 vjernika bizantskog obreda.²⁰

1.2. Kratki pregled sinodalnih odluka

No ipak, prije nego spomenemo imena sudionika, vratimo se samim sinodama. Sinodalni akti iz 1663. i 1680. nisu sačuvani u originalu, nego samo prijepis iz 1863. godine. Originalni akti ne nalaze se više u Arhivu Zadarske nadbiskupije.

¹⁷ Š. PERIČIĆ, *Razvitak gospodarstva Zadra i okolice u prošlosti*, Djela HAZU, Zavod za povijesne znanosti u Zadru, knjiga 13, Zagreb-Zadar, 1999., str. 59.

¹⁸ U srpskoj i jugoslavenskoj historiografiji Morlaci su svi proglašeni pravoslavcima, a samim time podrazumijevalo bi se da su oni nacionalno Srbi. Tenedencioznosti takvih navoda ne treba se previše čuditi, jer se oni ponavljaju već više od stotinu godina. Na ovome mjestu ne može se o problemu dublje raspravljati, nego samo napomenuti kako takav stav ne samo da ne odgovara povijesnoj stvarnosti nego se protivi povijesnim vrelima. Među »Morlacima« bilo je pripadnika i jednoga i drugoga obreda (katolika i pravoslavnih), a često nije bilo moguće odrediti kojoj su konfesiji (pravoslavcima ili katolicima) zapravo pripadali. Mletački izvori 17. i 18. stoljeća ne prave nikakvu razliku među pravoslavcima i katolicima. Oni ih nazivaju Morlacima, i to je bio ustaljeni naziv za sve kršćane koji su živjeli duž mletačko-turske granice. M. BOGOVIĆ, *Katolička crkva i pravoslavlje u Dalmaciji za mletačke vladavine*, *Analecta croatica christiana* 14, drugo izdanje, Zagreb, 1993., str. 14–17.

¹⁹ Arhiv Zadarske nadbiskupije, spisi Ninske biskupije: *Monumenta ecclesiae cathedralis Nonae*, pag. 281–282.

²⁰ Podatke donosi M. BOGOVIĆ, *nav. dj.*, str. 18.

Sinoda se trebala sastati 5. kolovoza 1663., ali se ipak sastala tek 28. rujna 1663. i vijećala je još sljedeća dva dana. Prvi je dan održana propovijed na talijanskom jeziku a drugi je dan propovijedao župnik Žmana, Stjepan Fatević, na hrvatskom jeziku.²¹ Tijekom trodnevnoga vijećanja doneseno je 38 odredaba, koje se u svojoj biti ne razlikuju baš previše od drugih sinoda diljem kršćanskog Zapada. Prema ustaljenoj praksi slavljenja biskupijskih sinoda, prvi dio obuhvaća odredbe o slavljenju svetih sakramenata. Oni su inspirirani odlukama i smjericama Tridentskog sabora (1545.–1563.). Sinoda je 1663. godine, otpočevši sa sakramentom svetog krštenja, donijela propise slavljenja svakoga pojedinog sakramenta.²² Poslije tih slijede posebne odredbe o liturgijskim obredima, među kojima se osobito ističu one o doličnomu slavljenju svete mise, čašćenju relikvija i propisanom slavljenju drugih blagoslovina.²³ Od zaključka 18. pa sve do posljednje odredbe donesene su smjernice o doličnom životu biskupijskog klera, kanonicima prijestolnice svete Stošije i njihovim službama. Propisi o redovničkim zajednicama (muškim i ženskim) isto su se tako našli na dnevnom redu sinodalnih vijećanja.²⁴

I sinoda 1680. godine pripada krugu skupova biskupijskog klera, preko kojih se provodila djelotvorna obnova crkvenih struktura, učvršćivala moralna disciplina i osobito donosile odredbe o doličnomu slavljenju crkvenih obreda. Ona je donijela čak 56 odredaba. Prvi dio obuhvaća 15 zaključaka i donesene su opće odredbe o čuvanju relikvija, čitanju Svetog pisma, propovijedanju Božje riječi. Dolično slavljenje svetih misa bilo je detaljnije razrađeno s četiri odredbe.²⁵ Drugi je dio (*pars secunda*) nešto kraći od prvog dijela i donosi 9 odredaba, koje se isključivo odnose na slavljenje svetih sakramenata. U duhu vremena,

²¹ A. M. STRGAČIĆ, »Hrvatski jezik i glagoljica u crkvenim ustanovama grada Zadra«, *Zadar – Zbornik*, priredila Matica hrvatska, Zagreb, 1964., str. 373–429, ovdje str. 408, bilj. 384.

²² Poslije kanona De professione fidei et fide tuenda (fol. 1^r-2^v) i općeg uvoda De sacramentis in genere (fol. 3^r-4^v) slijede odredbe o svakome pojedinom sakramentu: De sacramento baptismi (fol. 5^r-7^v); De sacramento confirmationis (fol. 8^r-9^v); De augustissimo eucharistiae sacramento (fol. 10^r-11^v); De sacramento poenitentiae (fol. 12^r-13^v); De casibus reservatis (fol. 14^r); De sacramento extremae unctionis (fol. 15^r-16^v); De sacramento ordinis (fol. 16^r-17^v) i De sacramento matrimonii (fol. 18^r-20^v).

²³ To su bile sljedeće odredbe: De celebratione missarum (fol. 21^r-24^v); De obligatione celebrandi missarum exonere beneficiorum vel legatorum (fol. 25^r-25^v); De sacris reliquiis (fol. 26^r); De sacrosanctis ecclesiis eorumque coemetriis (fol. 27^r-29^v); De sacris altaribus (fol. 30^r); De festorum cultu et veneratione (fol. 31^r-32^v) i De sacris processionibus et exequiis (fol. 33^r-34^v).

²⁴ To su bile sljedeće odredbe: De horis canonicis et earum ritu (fol. 35^r-37^v); De praedicatione verbi Dei (fol. 38^r); De lectione Sacrae Scripturae seu de praebenda theologali (fol. 39^r); De officio canonici poenitentiarum (fol. 40^r); De congregatione casuum conscientiae (fol. 41^r); De doctrina christiana (fol. 42^r-44^v); De residentia et interessentia in divinis (fol. 45^r-46^v); De officio punctatorum (fol. 48^r); De officio parochorum (fol. 49^r-52^v); De vita et honestate clericorum (fol. 53^r-55^v); De officio magistri ceremoniarum (fol. 56^r); De officio magistri chori (fol. 57^r); De officio sacristarum (fol. 58^r); De officio mansionariorum ac septimanariorum, aliorumque ecclesiae metropolitanae titulatorum (fol. 59^r-60^v); De praebendiis urbanis ac rusticis beneficiorum vel ecclesiarum (fol. 61^r-62^v); De regularibus (fol. 63^r-64^v); De sacris monialibus (fol. 65^r-66^v); De mulctis pecuniariis earumque depositario (fol. 67^r); De synodo et eius executione (fol. 68^r); De seminarario (fol. 69^r-70^v) i De quaestuariis seu eleemosinarum collectoribus (fol. 71^r-72^v).

²⁵ Prvi je dio obuhvatio sljedeće odredbe: De fide tuenda (p. 1-3); De ritu graeco (p. 4-5); De blasphemia (p. 6); De professione fidei (p. 7-8); De reliquiis sanctorum (p. 9-10); De fide rudimentis seu de doctrina christiana (p. 11-13); De lectione Sacrae Scripturae (p. 14); De abutentibus Sacrarum Scripturarum et quae eius interpretatio esse debeat (p. 15); De praedicatione verbi Dei (p. 16-17); De festorum dierum cultu (p. 18-22); De celebratione missarum (p. 23-26); De ceremoniis in missa observandis (p. 27-28); De obligationibus missarum ex onere beneficiorum vel legatorum (p. 29-30); De ecclesiarum cultu et earum coemetriis (p. 31-33) i De sacris altaribus (p. 34-35).

nakon općeg uvoda donijela je sinoda točne propise o načinu podjele i slavljenju svakoga pojedinog sakramenta.²⁶

Treći dio obuhvatio je 16 odredaba, koje se odnose na klerike jadertinske crkve. Pošto je sinoda naznačila dostojanstvo kleričkog staleža, donose se propisi o pojedinim službama i osobito kanoničke dužnosti u katedrali svete Stošije.²⁷ Četvrti dio donosi 9 odredaba i one se odnose isključivo na monaško-redovnički život zajednica zastupljenih na teritoriju Zadarske nadbiskupije.²⁸ Posljednji, peti dio ima svega 6 odredaba, koje donose smjernice općih vizitacija, zatim sazivanje dijecezanske sinode i osobito odredbe o sjemeništu te se na kraju nalaze sinodalne konstitucije.²⁹

Tekstovi obiju sinoda u više se navrata ponavljaju ili obrađuju gotovo iste teme, a ipak su jezično pojedini kanoni drukčije formulirani, premda su imali zajedničku okosnicu, Tridentiski sabor (1545.–1563.). Tu činjenicu potvrđuje njihov sadržaj a i naslovi pojedinih kanona pokazuju znatne sličnosti. Ipak, zajedničko obilježje ovih sinoda jest činjenica da je *Ispovijest vjere* bila zapisana na latinskom ali isto tako i na hrvatskom jeziku odnosno, kako piše u sinodalnim aktima godine 1663., *formula illyrica*: »Mi prigimliamo, obitamo, ispovidamo, odmichemo, prochglinemo, zavitamo, prisixemo, caco u naredbah i načinu ispovidanya vire sada po bulli scivena, taco nas Bog pomozu, i ova sveta evangelia Boxia.«³⁰ Ovaj navod nije bio neka velika osobitost u Zadarskoj crkvi, jer je već nadbiskup Bernard Florio (1642.–1656.) odredbe sinode održane 1647. godine u Zadru dao prevesti

²⁶ Drugi je dio obuhvatio sljedeće odredbe: De sacramentis in genere (p. 37-39); Quid praestandum a parochis in baptismi administratio (p. 40-43); Quae in sacro confirmationis a parochis praecavenda (p. 44-45); De sacrosanctio eucharistiae sacramento, custodiando et administrando (p. 46-50); Quae in sacramento poenitentiae a parochis et ab aliis confensaris animadvertenda (p. 51-59); De casibus reservatis (p. 60-62); Quid praestandum in extremae unctionis sacramento (p. 63-65); Quae in sacramento ordinis observanda ab iis, qui initiari volunt (p. 66-70) i Quae in sacramento matrimonii praecavenda a parochis veniant (p. 71-76).

²⁷ Treći je dio obuhvatio sljedeće odredbe: De vita et honestate clericorum (p. 77-82); De dignitatibus et canonicatibus (p. 83); De officio canonici poenitentiarum (p. 84); De mansionariis ac septemanariis aliisque metropolitanarum ecclesiarum titulatibus (p. 85-87); De officio magistrum ceremoniarum (p. 88-89); De officio magistrum chori (p. 90-91); De officio parochorum (p. 92-96); De officio sacristarum (p. 97-98); De punctatoribus (p. 99-100); De residentia et interessentia in divinis (p. 101-103); De choris canonicis et earum ritu (p. 104-106); De congregatione casuum conscientiae (p. 107-108); De sacris processionibus et legis (p. 109-111); De sepulturis (p. 112); De praebendis, urbanis et rusticis beneficiorum vel ecclesiarum (p. 113-114) i De multis pecuniariis earumque virginibus servandum sit (p. 121-122).

²⁸ Četvrti je dio obuhvatio sljedeće odredbe: Quae servanda a novitiis inter sancti moniales adscribendis (p. 123); Quid moniales in solemnibus sua professione et consecratione praestare debeant (p. 124); Quam traducendae vitae rationes moniales inire debeant (p. 125-127); De monasterii praefectis et aliis ministris (p. 128-129); De monialium confessariis dispositio (p. 115); De regularibus (p. 117-120); De monialibus et quid in admittendis ad religionis habitum (p. 130-131); Quid monialium confessarii visitationis tempore praestare debeant (p. 132-133) i De puellis, quae monialium monasteriis alendae committuntur (p. 134-135).

²⁹ Peti je dio obuhvatio sljedeće odredbe: De generalis visitationis methodo et instructione (p. 137-138); Quae iura incumbat parochis, dum sacrae visitationis tempus imminet (p. 139-141); Methodus disciplinae, quas in synodo dioecesana accurate servare debet (p. 142-143); De confraternitatibus (p. 144); De seminario clericorum (p. 145-146); De quaestuariis seu eleemosinarum collectoribus (p. 147-148) i De synodalibus constitutionibus (p. 149-150).

³⁰ Sinoda 1663, fol. 12^v. Latinski tekst na istome mjestu glasi: »Nos recipimus, promittimus, spondemus, profitemur, detestamur, anathematizamus, vovemus et iuramus, ut in decretis ex formula professionis fidei ex bulla lectis; sic nos Deus adjuvat et sancta Dei evangelia.« Tekst sinode 1680. godine nalazi se u sinodalnim aktima na pag. 160.

na narodni jezik,³¹ pa i taj podatak jasno pokazuje kontinuitet glagoljske prisutnosti i glagoljske tradicije na teritoriju Zadarske nadbiskupije.³²

1.3. Osnove edicije

Popis sudionika zadarskih sinoda 1663. i 1680. godine prepisan je iz sinodalnih akata, kako ih je skriptor napisao. Imena nisu prilagođavana današnjem izgovoru, ni pravilima klasičnoga latinskog jezika (što nije niti moguće), nego su na više mjesta u kritičkom aparatu donesene ispravke ili čak nadopune s popratnim objašnjenjima. Isto pravilo vrijedi i za imena pojedinih župa. Ako je nešto nadodano izvornom tekstu, to je isto tako označeno, npr. proc. je naveden kao proc<urator>. Skriptor je naveo adm. rev. i to je bila uobičajena skraćena za *admodum reverendissimus*; tim pojmom su se oslovljavali obični kanonici ili samostanske stariješine (prior, opat ili gvardijan).

2. Popis sudionika sinode 1663. godine

<fol. 10<> Catalogus illorum, qui interesse tenentur synodo dioecesanæ Jadrensi, qui erunt vocandi ordine, ut infra:

Illustrissimus ac reverendissimus dominus Theodorus Balbi, miseratione divinæ archiepiscopus Jadrensis.³³

Illustrissimus ac reverendissimus dominus Hieronymus Priolus, sacrae rotæ auditor, abbas commendatarius sancti Chrisogoni.³⁴

Reverendissimus dominus Stephanus Gradius, abbas commendatarius sanctorum Cusmae et Damiani montis Tconi alias de Rogovo.³⁵

³¹ Usp. kanon 28, ed. Z. STRIKA, »Sinoda Zadarske crkve 1647. godine«, *Croatica christiana periodica*, 29, Zagreb, 2005., str. 43–60, ovdje str. 59.

³² Opće izvore donio je već L. JELIĆ, *Fontes historici liturgiae glagolito-romanae a XIII ad XIX saeculum*, Veglae, 1906. (osobito saeculum XVII.). Detaljniji pregled o glagolici i glagoljašima na teritoriju Zadarske nadbiskupije A. M. STRGAČIĆ, »Hrvatski jezik«, *nav. dj.*, str. 373–429; ISTI, »O uzgoju i naucima dalmatinskog glagoljskog klera u prošlosti«, *Zadarska revija*, 5, Zadar, 1956., str. 179–184; V. CVITANOVIĆ, »Prilog poznavanju kulturne povijesti na zadarskom području (glagoljica) (Glagoljaši od XV. stoljeća do danas)«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, vol. 6–7, Zagreb, 1960., str. 201–235; vol. 10, Zadar, 1963., str. 309–345; A. R. FILIPI, »Hrvatski govorni jezik u Zadru, prema dokumentima iz godine 1603«, *Zadar – Zbornik*, str. 431–440; ISTI, »Popovi glagoljaši na visini svoga poziva«, *Vjesnik Zadarske nadbiskupije*, 7, Zadar, 1964., str. 140–148; ISTI, »Ninske crkve u dokumentima iz godine 1575. i 1603.«, *Povijest grada Nina*, str. 549–596; P. RUNJE, *O knjigama hrvatskih glagoljaša*, Zagreb, 1998., str. 7–68, sada je dostupan skraćeni i prerađeni tekst naslovljen »O knjigama glagoljaša u drugoj polovici 14. i u 15. stoljeću u Zadarskoj nadbiskupiji«, *Iskoni bē slovo*, Zbornik radova o glagoljici i glagoljašima zadarskog kraja i crkvi sv. Ivana Krstitelja, Novaja i Ratkaja; knjiga 7, priredio A. BADURINA, Zagreb, 2001., str. 57–67. Vrijedan doprinos je donijela grupa autora studijom »Popis glagoljskih kodeksa u Zadarskoj nadbiskupiji«: V. CVITANOVIĆ, *Starine*, 42, Zagreb, 1949., str. 349–370; *Starine*, 43, Zagreb, 1951., str. 259–270; A. R. FILIPI, *Starine*, 43, Zagreb, 1951., str. 271–275; P. VLASANOVIĆ, *Starine*, 43, Zagreb, 1951., str. 276–279; A. STRGAČIĆ, *Starine*, 43, Zagreb, 1951., str. 280–287; V. CVITANOVIĆ, *Starine*, Zagreb, 1957., str. 197–221.

³³ Usp. ovdje bilj. 2.

³⁴ Bio je komendatorski opat Sv. Krševana, te ga je papa Inocent XI. (1676.–1689.) imenovao 22. lipnja 1678. biskupom Hvara. *Hierarchia catholica*, V, str. 312.

³⁵ Bio je komendatorski opat od 22. rujna 1643. do svoje smrti 1683. S. KRASIĆ, »Stjepan Gradić i Zadar (1613.–1683.)«, *Zadarska revija*, 33, Zadar, 1984., br. 5–6, str. 533–548.

Ad<modum> rev<erendissimus> pater prior conventus sancti Dominici de Jadra pro abbate commendatario sancti Michaelis de Monte.

Clementissimus ac reverendissimus dominus Petrus Ottobonus, sacrae romanae ecclesiae cardinalis, abbas commendatarius sancti Petri in Istmo Pagi.³⁶

Reverendissimus dominus Nicolaus Ventura, iuris utriusque doctor, archidiaconus.³⁷

Reverendissimus dominus Valerius Ponte, iuris utriusque doctor, archipresbyter.³⁸

Reverendissimus³⁹ dominus Joannes Ragnetti, primicerius.⁴⁰

Dominus Gregorius Zappich, canonicus decanus.⁴¹

Dominus Matthaeus Dudesius, canonicus, sacrae theologiae doctor.⁴²

Dominus Julius Zaccaria, canonicus, sacrae theologiae doctor, lector Sacrae Scripturae.⁴³

<p. 10^v> Dominus Baldassar Stocchus, canonicus.

Dominus Dominicus Chiucchia, canonicus.⁴⁴

Dominus Joannes Zappich, canonicus.

Dominus Thomas Najcinovich,⁴⁵ canonicus.

³⁶ Petar Ottobon rođen je u venecijanskoj građanskoj obitelji 1610. godine, studirao je u Padovi i nakon uspješnog studija dobio je mjesto u Rimskoj kuriji, gdje je uspio napraviti zavidnu karijeru. Upravljač je od 1638. do 1643. godine Crkvenom Državom. Papa ga je imenovao 1652. godine kardinalom a bio je 1654. godine imenovan biskupom Brescie. 6. listopada 1689., iako već starac od 79. godina, bio je izabran za papu i uzeo je ime Aleksandar VIII. Umro je 1. veljače 1691. S. V. BISCHOFFSHAUSEN, *Papst Alexander VIII und der Wiener Hof*, Stuttgart, 1900.; K. REPGEN, »Alexander VIII«, *Lexikon für Theologie und Kirche*, 1, Freiburg–Basel–Wien–Roma, 1993., str. 371.

³⁷ Bio je od 1649. do 1666. arhidakon Stolnog kaptola, poslije smrti nadbiskupa Bernarda Florija 1656. godine obnašao je službu apostolskog administratora Zadarske nadbiskupije, a bio je neko vrijeme i generalni vikar ninskog biskupa Franje Andronika (1653.–1667.). C. F. BIANCHI, *Zara cristiana I*, str. 185, 215–216.

³⁸ Valerije Ponte (1603.–1679.) već je 1645. arhiprezbiter a od 1666. arhidakon Stolnog kaptola. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana I*, str. 185, 187; S. GLIUBICH, *Dizionario biografico degli uomini illustri della Dalmazia*, Vienna–Zara, 1856. (pretisak Bologna, 1974.), str. 258–259; M. KURELAC, »Suvremenici i suradnici Ivana Lučića«, *Zbornik Historijskog instituta JA u Zagrebu*, posvećen Ivanu Luciusu – Lučiću povodom 300-godišnjice djela *De Regno Dalmatiae et Croatiae* (1666), Zagreb, 1969., str. 133–142, ovdje str. 134–138; S. ANTOLJAK I, *nav. dj.*, str. 149–151.

³⁹ *in margine*: absens.

⁴⁰ On je obnašao od 1650. godine službu primicerija Stolnog kaptola. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana I*, str. 189; A. STRGAČIĆ, »Popis glagoljskih kodeksa u Zadarskoj nadbiskupiji«, *Starine*, 43, Zagreb, 1951., str. 280–287, ovdje str. 280.

⁴¹ Kanonik dekan nije bio posebni dostojanstvenik Stolnog kaptola, nego je samo po službi bio najstariji kanonik.

⁴² *in margine*: absens. Kanonik Matej Dudesić obnašao je službu učitelja u kaptolskoj školi. Uz njega su djelovali još i sljedeći kanonici: Guerino Guerini, Julije Zaccaria, Carlo Rossi, Vincenc Libani, Carlo Maggi i Ivan Galli. G. FERRARI-CUPILLI, »Della vita e degli scritti di Giovanni Tanzlingher-Zanotti, canonico zaratino«, *Annuario dalmatico*, 2, Spalato, 1861., str. 77; A. M. STRGAČIĆ, »Zadranin Šime Vitasović i kulturno značenje njegova djela«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 2, Zagreb, 1955., str. 47–78, ovdje str. 50; M. GRGIĆ, »Zadarske laude (aklamacije) iz godine 1677.«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 9, Zadar, 1962., str. 281–312, ovdje str. 286.

⁴³ (1600.–1678.). Ninski biskup Franjo de Grassis (1667.–1677.) imenovao je kanonika Julija Zaccariju 17. veljače 1667. generalnim vikarom Ninske biskupije. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana I*, str. 211–213; J. KOLANOVIĆ, *nav. dj.*, str. 490.

⁴⁴ *in margine*: absens carceratus. Sudjelovao je na sinodi 1680. godine kao kanonik dekan. O njemu nisam uspio pronaći nikakve podatke.

⁴⁵ Način pisanja ovog prezimena posve je neujednačen. Doduše prepisao sam ga, kako ga je skriptor naveo u sinodalnim aktima, ali u okolici Zadra spominje se još i prezime Najjsinovich (Najsinović), kako je to već A.

Dominus Theodorus Zampandi, canonicus.
Dominus Dominicus Scornizzo, canonicus.
Dominus Simeon Sesnich, canonicus poenitentiarius.
Dominus Joannes Rupinco, canonicus.⁴⁶
Dominus Simeon Jordanus, canonicus.⁴⁷
Dominus Antonius Cassanova, plebanus sancti Simeonis.⁴⁸
Dominus⁴⁹ Petrus Palladini, archipresbyter Pagensis.⁵⁰
Dominus Hiacintus Tosilli, primicerius Pagensis, curatus sancti Laurentii vacat.⁵¹
Presbyter Hieronymus Mengo, mansionarius.
Presbyter Hieronymus Cassanus, mansionarius.⁵²
Presbyter Dominicus Ferrari, mansionarius.⁵³
Presbyter Hieronymus Castilnovo, mansionarius.⁵⁴
Presbyter Simeon Ventura, mansionarius.
Presbyter Bernardus Piccardus, mansionarius.
Presbyter Joannes Renessi, septimanarius.
Presbyter Ventura Draxievich, septimanarius.⁵⁵
Presbyter⁵⁶ Christophorus Polini, septimanarius.
Presbyter Hieronymus Pillico, septimanarius.
Presbyter Joannes Ambrosich, septimanarius.⁵⁷
Presbyter Hieronymus Petricius, septimanarius.
<fol. 11^r> Presbyter Matthaesus Juradinus, septimanarius.⁵⁸

R. Filipi pokazao. A. R. FILIPI, »Hrvatski govorni jezik u Zadru prema dokumentu iz godine 1603.«, *Zadar – Zbornik*, str. 431–441, ovdje str. 435. Prezime Nicinovich bilo je prisutno u Zadru, a spominje ga Roman Jelić i pronašao ga je u matici vjenčanih sv. Stošije. R. JELIĆ, »Stanovništvo Zadra u drugoj polovici XVI. i početkom XVII. st. gledano kroz matice vjenčanih«, *Starine*, 49, Zagreb, 1959, str. 349–509, ovdje str. 418.

⁴⁶ Sudjelovao je i na sinodi 1680.

⁴⁷ Aktivno je sudjelovao i na sinodi 1680. godine.

⁴⁸ U zagradi je pribilježila neka druga ruka: alias sanctae Mariae presbyterorum. C. F. BIANCHI, (*Zara cristiana I*, str. 266, donosi podatak da je 1660. godine bio rektor Florijeva sjemeništa u Zadru. Detaljniju literaturu o radu te institucije donio sam ovdje u bilj. 2.

⁴⁹ *in margine*: non mittis adesse personalis tamquam ... – dalje slijedi jedna riječ koju nisam uspio pročitati.

⁵⁰ *in margine* je nadodala neka druga ruka: reverendissimus dominus Nicolaus Ventura, procurator. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana II*, str. 25, navodi da je Petar Paladin bio arhiprezbiter Paškog kaptola od 1641. godine.

⁵¹ C. F. BIANCHI, *Zara cristiana II*, str. 26. *In margine*: non mittis adesse personalis tamquam praesentus, absens exiliatus.

⁵² Sudjelovao je u radu sinode 1680. godine.

⁵³ Bio je kasnije *plebanus* crkve svete Marije Svećeničke (Maria Presbyterorum) i sudjelovao je aktivno na sinodi 1680. godine.

⁵⁴ Sudjelovao je na sinodi 1680. godine kao kanonik.

⁵⁵ *in margine*: absens.

⁵⁶ Sudjelovao je kao mansionarius i na sinodi 1680. godine.

⁵⁷ Aktivno je sudjelovao i na zadarskoj sinodi 1680. godine.

⁵⁸ Najvjerojatnije je istovjetan sa svećenikom Matejom, koji je tražio od pape Aleksandra VII. (1655.–1667.) da ga potvrdi opatom samostana sv. Jurja Koprivskog. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana I*, str. 216; I. ANZU-

Diaconus Georgius Micglian, septimanarius.
 Clericus Petrus Gliubavaz, septimanarius.⁵⁹
 Clericus Joseph Triffoni, septimanarius.
 Clericus Sanitus Fulgosius, septimanarius.⁶⁰
 Persbyter Antonius Tuttovich, mansionarius sancti Symeonis.⁶¹
 Presbyter Lucas Vulatchovich, mansionarius sancti Symeonis.⁶²
 Presbyter Philippus Chuchich, mansionarius sancti Symeonis.
 Presbyter Gregorius Miheglia, mansionarius sancti Symeonis.
 Venerabilis pater frater Valerius Movari vicarius et pro priori sancti Dominici.⁶³
 Venerabilis pater frater Aloysius a Jadra praessidens et pater gaurdianus fratri minoris de observantia.
 Venerabilis pater frater Joannes Zaretich, gaurdianus sancti Joannis tertii ordinis sancti Francisci.⁶⁴
 Presbyter Antonius Scorupanich, parochus Ulbi.⁶⁵
 Presbyter Nicolaus Moro, parochus Silvanus.⁶⁶
 Presbyter Paulus Sichirich, parochus Meladae.⁶⁷
 Presbyter Hieronymus Pessusich parochus Boxavae.⁶⁸
 Presbyter Georgius Spagnol, parochus Berbigni.⁶⁹

LOVIĆ, »Ubikacija posjeda benediktinskoga samostana svetoga Jurja Koprivskoga iz Obrovca«, *Radovi Instituta HAZU u Zadru*, 33, Zadar, 1991., str. 73–81.

⁵⁹ Sudjelovao je i na zadarskoj sinodi 1680. godine kao kanonik.

⁶⁰ Sudjelovao je na sinodi 1680. godine kao mansionarius.

⁶¹ *in margine*: alias sanctae Mariae Praesbyterorum.

⁶² Sudjelovao je na sinodi 1680. godine.

⁶³ Ovaj navod teško se može razumjeti, jer je već prije bio spomenut prior Sv. Dominika. Ipak u aktima nije spomenuto priorovo ime, premda se spominju imena odsutnih opata-komendatora. Može se, dakle, pretpostaviti da prior ipak nije sudjelovao na sinodalnim zasjedanjima i da ga je zastupao Valerije Movari.

⁶⁴ Ivan Caretić (oko 1620.–1695.). S. IVANČIĆ, *Povijesne crte o samostanskom III redu sv. o. Franje po Dalmaciji, Kvarneru i Istri i poraba glagoljice u istoj redodržavi*, Zadar, 1910., str. 173; P. RUNJE, »Trećoredci kod crkve sv. Ivana«, *Iskoni bē slovo*. Zbornik o glagoljici i glagoljašima zadarskog kraja i crkvi svetog Ivana Krstitelja, Zagreb, 2001., str. 26–44, ovdje 36–37, bilj. 48, pozivajući se na V. MAŠTROVIĆ, »Dopriinos Zadra u hrvatskoj kulturi (X-XIX. st.)«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 11–12, Zadar, 1965., str. 109–142, ovdje str. 124, bilj. 86; V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 338.

⁶⁵ Župnik Oliba. C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 50) naziva ga Giovanni Scomanich te je bio »paroco nel 1670«. Sinodalni akti izričito ga nazivaju kako je gore spomenuto Scorupanich. Vladislav Cvitanović ipak ga oslovljava Anton Skorpanić, držeći da je bio na Olibu između 1663. i 1680. godine. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 204, 208. Njegovo je ime spomenuto i u izvještaju o vizitaciji župe 22. svibnja 1681. (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 47°).

⁶⁶ Sudjelovao je i na sinodi 1680. godine. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 54.

⁶⁷ Carlo F. Bianchi ne spominje njegovo ime. Prema izvještaju sadašnjega župnika don Maria Gržanova, kojemu zahvaljujem, bio je don Pavao Sikirić podrijetlom iz Lukorana, te je bio župnik Molata od 1663. do 1668. godine. Nasuprot tome Vladislav Cvitanović navodi da je Mihovil Jurišić podrijetlom iz Molata bio matičar Molata između 1658. i 1669. godine. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 212.

⁶⁸ Jerolim Pešušić bio je podrijetom iz Solina na Dugom otoku, te je bio imenovan župnikom Božave već 1651. godine. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 67; V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 214.

⁶⁹ Bio je župnik u rodnome mjestu već 1655. godine i sudjelovao je i na zadarskoj sinodi 1680. godine. Posljednji put se spominje 1693. godine C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 70; V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, str. 215.

Presbyter Joannes Fatteovich, parochus Sauri.⁷⁰
Presbyter Gregorius Ciolman, parochus Vallis sancti Stephani.⁷¹
Presbyter Stephanus Fatteovich, parochus Asmani.⁷²
Presbyter Simeon Babich, parochus Sale.⁷³
Presbyter Gregorius Zelencich, parochus Esi.⁷⁴
<fol. 11^v> Presbyter Simeon Boxichievich, parochus Sestrugni.⁷⁵
Presbyter Simeon Sussich, parochus Ugliani.⁷⁶
Presbyter Michael Guirissich, parochus Lucoran.⁷⁷
Presbyter Lucas Sparich, parochus sanctae Euphemiae.⁷⁸
Presbyter Andreas Vitulich, parochus Cale.⁷⁹

⁷⁰ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 72) pročitao je njegovo prezime Fattovich, koji je bio župnik 1669. godine. Isto se tako župnik Žmana zvao Fatović (usp. dolje bilj. 72). Koji je način pisanja njihova prezimena ispravan, ne mogu posve točno utvrditi, ali u svakom slučaju u sinodalnim aktima skriptor je zapisao prezime Fatteovich.

⁷¹ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 73) predložio je da je bio župnik 1681. godine, oslovljavajući ga Gregorio Zolman da Eso. Grgo Ciolman, podrijetom iz mjesta Mali Iž na otoku Ižu, bio je 1659.–1699. godine matičar u Vrgadi i Luci. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, str. 222.

⁷² C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 75) donosi podatak da je bio župnik 1658. godine i sudjelovao na sinodi 1680. godine. Stjepan Fatović, porijetlom iz mjesta Luke, bio je župnik Žmana od 1658. pa sve do 1684. godine. V. CVITANOVIĆ, »Popis glagoljskih kodeksa u Zadarskoj nadbiskupiji«, *Starine*, 47, Zagreb, 1957., str. 197–221, ovdje str. 200, br. 155; T. ŠARIN, »Svećenici iz Žmana, žmanski župnici i popis prezimena u Žmanu«, *Župa Žman. O 730. obljetnici prvog spomena mjesnog imena Žman 1260.–1990.*, Zagreb, 1992., str. 55–64, ovdje str. 61.

⁷³ Carlo F. Bianchi ne donosi njegovo ime. Isto tako i Leonardo-Riko Finka u svojem ga popisu saljskih župnika nije spomenuo, nego samo donosi podatak da je Šimun Mihin od 15. rujna 1659. bio župnik Salija, ali ipak ne navodi do kada je predvodio župu. Isti autor u popisu svećenika podrijetlom iz Salija spominje Šimu Babića (oko 1652. godine), koji se spominje kao kum nekom Silvestru Troskotu u *Glagoljskoj matici kršćanin* II, 3 župe Sali. L.-R. FINKA, »Svećenici Saljani i saljski župnici i kapelani«, *Župa Sali. O 400. obljetnici dogradnje župne crkve svete Marije 1581.–1981.*, priredio S. FRKA-PETEŠIĆ, Sali, 1981., str. 101–11, ovdje str. 103 i 114. Možda je upravo spomenuti Šimun Babić istovjetan s istoimenim župnikom Šimunom Mihininim. Ako pak njih dvojica nisu iste osobe, tada bi spomenuti svećenik Šimun Mihin bio župnik Salija najkasnije do pred početak sinode 1663. godine, a naslijedio bi ga svećenik Šime Babić. Spomenuti Šimun Mihin bio je već 1655. godine kapelan u Salima. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 205, nr. 43.

⁷⁴ Carlo F. Bianchi ne spominje ga kao župnika Iža. U jednoj oporuci iz 1662. godine spominje se Ivan Švorinić kao župnik Iža. Godine 1663. bio je župnik Grgo Zelenčić, porijekom iz Kalija na otoku Ugljanu. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 205, 227.

⁷⁵ Carlo F. Bianchi naziva ga Bozichievich i smatra da je bio župnik Sestrugni 1671. godine. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 85; V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 222.

⁷⁶ Bio je, prema Bianchiju, župnik Ugljana već 1652. godine. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 89. Njegov navod ipak nije posve korektan, jer se u jednoj ispravi iz 1655. godine spominje dom Miho Šušić, župnik Ugljana, a dom Šime Šušić bio je samo svjedok. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 204, nr. 39.

⁷⁷ Mihovil Jurišić podrijetlom iz Molata, bio je župnik 1658. godine u Kožinu te je 1663. godine premješten u Lukoran. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 212.

⁷⁸ Luka Špar bio je najprije župnik u rodnome mjestu između 1662. i 1666. godine, zatim je bio premješten 1666. u Sukošan, gdje je ostao do 1670. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 105; V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 225; N. GRBIN, »Glagoljica i glagoljaši u Sukošanu«, *Župa Sukošan. O 700. obljetnici prvog spomena mjesnog imena Sukošan 1289.–1989.*, priredio Župni ured Sukošan, Zagreb, 1989., str. 59–95, ovdje str. 90.

⁷⁹ »Paroco nel 1674«, kako navodi C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 113. Prema telefonskom navodu današnjega župnika Kalija, gospodina Jerolima Lenkića, bio bi za vrijeme sinode 1663. godine župnik Kalija Josip Vitlov (1638.–1678.). Moguće je da je skriptor krivo prepisao njegovo ime.

Presbyter Petrus Sulich, parochus Cucglizae.⁸⁰
 Presbyter Mireus Dragnich, parochus Bagni.⁸¹
 Presbyter Matthaeus Juranich, parochus Nevigianae.⁸²
 Presbyter⁸³ Jacobus Jovich, capellanus et pro parochia Pasmani.⁸⁴
 Presbyter Martinus Budanovich, parochus Tconi.⁸⁵
 Presbyter Nicolaus Carpetich⁸⁶, parochus Vergadae.⁸⁷
 Presbyter Georgius Schiglich, parochus Pacoschianae.⁸⁸
 Presbyter Gregorius Morosinovich, parochus Jadrae veteris.⁸⁹
 Presbyter Jacobus Torcich, parochus sanctissimi Filippi et Jacobi.⁹⁰
 Presbyter Thomas Bolich, parochus Torrettae alias Tucgliacane.⁹¹
 Presbyter Michael Boxichievich, parochus sancti Cassiani.⁹²

⁸⁰ Carlo F. Bianchi ne spominje njegovo ime, nego navodi da je 1663. godine bio župnik Rancich odnosno Roncich. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana II*, str. 115.

⁸¹ Carlo F. Bianchi i Vladislav Cvitanović ne spominju njegovo ime kao župnika Banja.

⁸² Matej Jurančić bio je župnik u rodnome mjestu više od pedeset godina, i to od 1622. do 1674. godine. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 204, 230.

⁸³ *in margine*: parochus absensis Gliubanovich. On je bio za vrijeme sinode župnik Pašmana. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana II*, str. 126. Vladislav Cvitanović pronašao je podatak u jednoj oporuci iz 1659. da je župnik Pašmana bio Božo Stagličić. Na jednoj drugoj stranici Vladislav Cvitanović donosi navod da je Anton Jakovčić podrijetlom iz Tkona na otoku Pašmanu bio od 1660. do 1665. župnik Pašmana, a tek je od 1673. do 1686. godine bio župnik Jive Ljubanović. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 205, 230, 231.

⁸⁴ O svećeniku Jakovu Joviću nisam uspio pronaći baš nikakav podatak.

⁸⁵ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana II*, str. 131), oslovljavajući ga Martin Budacovich navodi da je bio »paroco nel 1655«. Prema navodu Vladislava Cvitanovića, Martin Budanović, podrijetlom iz Nevidana na otoku Pašmanu, bio je između 1652. i 1665. župnik Tkona. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 230.

⁸⁶ Sinodalni akti oslovljavaju ga izričito prezimenom Carpetich, a Vladislav Cvitanović naziva ga Krpelin Mikula. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 232. Prema navodu u Župnom uredu u Vrgadi, ipak se on zvao Krpetić. Zahvaljujem sadašnjem župniku Nikoli Tokiću, koji me upozorio na tu razliku.

⁸⁷ Bio je najprije župnik u Pakoštanima a zatim od 1. svibnja 1661. do 20. listopada 1669. župnik Vrgade. B. JURISIĆ, »Glagoljski spomenici otoka Vrgade«, *Rad JAZU*, 327, Zagreb, 1962.

⁸⁸ Vladislav Cvitanović spominje da je Jure Škiljić bio matičar u Viru i Pakoštanima od 1635. pa do 1664. godine. On je pisao bosančicom. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 310.

⁸⁹ On je sudjelovao na sinodi 1680. godine. Njegovo ime spominje Vladislav Cvitanović oslovljavajući ga Grgo Morušin. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 311. Godine 1673. krstio je Grgo Morušin iz staroga Zadra jedno dijete u Sv. Filipu i Jakovu. V. CVITANOVIĆ, »Prilog toponomastici zadarskog kraja«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 6–7, Zagreb, 1960., str. 539–550, ovdje str. 544. C. F. BIANCHI (*Zara cristiana II*, str. 155) povezuje ime župnika Grgura Ružinovića uz godinu 1656. Njega spominje i nadbiskup Ivan Evangelist Parzagli, kada je 1681. godine vizitirao župu Biograd (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 94^v). Na temelju spomenutih navoda, kronologija župnika Biograda posve je nesigurna i može se na ovome mjestu iznijeti sljedeća pretpostavka: Ako je Grgur Ružinović bio župnik Biograda 1656. i 1681. godine, a Grgur Morožinović 1663. i 1680. godine, tada se mora pretpostaviti da je ovdje riječ o jednoj te istoj osobi. To je bio Grgur, samo što dostupni izvori donose njegovo prezime posve različito.

⁹⁰ Ime ovog župnika napisano je povrh precrtanog teksta da je Parochia sanctissimi Filippi et Jacobi vacat. Prema Bianchiju Jakov Torčić je bio župnik 1670. godine. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana II*, str. 157. Nasuprot njemu Vladislav Cvitanović navodi da je Jure Mirković između 1659. i 1664. godine bio matičar u Filipjakovu. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 311.

⁹¹ On je morao biti imenovan župnikom Turnja samim krajem 1662. ili početkom 1663. godine, jer je don Šimun Draganić iz Turnja pisao svoju oporuku 1662. godine. Vladislav Cvitanović navodi da je Toma Bolić bio župnik Turnja do 1670. godine. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, str. 205, 312.

⁹² Mihovil Božičević, podrijetlom iz Sutomišćice, bio je župnik Sukošana između 1658. i 1665. godine. N. GRBIN, *nav. dj.*, str. 90.

Presbyter Simeon Giachovich alias Blagdan, parochus Bibigne.⁹³

Presbyter Nicolaus Bonauzich, parochus Malpagaie alias Stomorino.⁹⁴

Presbyter Georgius Luchich, parochus Gruhae.⁹⁵

Presbyter Georgius Radinich, parochus Boragnazzi.⁹⁶

Presbyter Martinus Panovich, parochus Corinosizzi.⁹⁷

Presbyter Mattaeus Mandich, parochus Gliubae.

Presbyter Paulus Belanovich, capellanus Diclī.⁹⁸

Presbyter Joannes Belich, curatus Petarzanae.⁹⁹

<fol. 12r> Persbyter Nicolaus Sgliacca, capellanus Premude.¹⁰⁰

Presbyter Matthaueus Hriha, capellanus Ravae.¹⁰¹

Frater Gregorius Brainovich, curatus sanctae Mariae olivearum.¹⁰²

⁹³ Ova se osoba ne može posve točno odrediti. Naime, postavlja se pitanje je li ovdje riječ o osobi Šime Jakovčića ili možda Šime Blagdana (1663.–1664.). Sinodalni akti očito uvode među imenima alias, što znači da bi to bila jedna te ista osoba. Ipak njihovo podrijetlo pokazuje razlike i ne može ih se baš tako olako označiti jednom te istom osobom: Šime Jakovčić, podrijetlom iz Sukošana, spominje se 1665. godine kao župnik Bibinja (N. GRBIN, *nav. dj.*, str. 87). Šime Blagdan, podrijetlom iz Kukljice bio je 1664. godine matičar (župnik) Bibinja. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 313 i 228. Ivan Šindija misli da je ovdje riječ o dvije posve različite osobe. I. ŠINDIJA, *Bibinjski korijeni*. Stručni suradnik dr. Pavao Kero, Zadar, 2003., str. 496.

⁹⁴ On je najvjerojatnije istovjetna osoba sa župnikom Mikulom Bonauzićem, koji je nabavio glagoljsku matricu u Dračevcu i Crnom. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 200. Nedo Grbin smatra da je Mikula bio župnik Crnog od 1663. do 1671. (N. GRBIN, *nav. dj.*, str. 87). Ako je on sudjelovao na sinodi 1663. godine kao župnik, tada je morao biti imenovan župnikom najkasnije pred sam početak sinodalnih vijećanja.

⁹⁵ Župa Gruhe (Gruši, Grusi) nalazila se na lokalitetu današnjeg Briševa. C. F. BIANCHI (*Zara cristiana II*, str. 390–393) donosi kratke povijesne podatke o župi, ali u popisu župnika i kapelana između 1515. i 1714. godine ne spominje niti jednog župnika. Vladislav Cvitanović donosi podatak da je Jure Lukić, podrijetlom iz Bibinja, bio matičar između 1661. i 1670. godine u Diklu i Grusima. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 314. Ivan Šindija pronašao je podatak da je Jure Lukić umro 1683. godine. I. ŠINDIJA, *nav. dj.*, str. 508.

⁹⁶ Jure Radinić, podrijetlom iz Žmana na Dugom otoku, morao je biti imenovan župnikom Bokanjca najkasnije 1663. godine, dakle pred sam početak sinode. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 217, povezuje ga s godinom 1664. Ovaj navod preuzeo je i T. ŠARIN, *nav. dj.*, str. 58.

⁹⁷ Njegovo ime spominje oporuka Matije Pribića, župnika Velog Iža 1659. godine. Oporuku je napisao vlastoručno P. Marčelić. Župnik Martin Panović bio je podrijetlom iz Malog Iža na otoku Ižu. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 204, 222.

⁹⁸ U župi Diklo bio je župnik Jivan Šangulin od 1663. do 1685. godine, a do 1662. bio je župnik Jure Brižić. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 205, 316.

⁹⁹ Možda je potjecao iz mjesta Ugljana i istovjetan je s Ivanom Bellichem, kojeg spominje C. F. BIANCHI (*Zara cristiana II*, str. 92) 1630. godine. Ovaj navod određuje pobliže Vladislav Cvitanović (»Prilog«, *nav. dj.*, str. 223) tvrdeći da je Ive Belić iz Ugljana na otoku Ugljanu bio od 1664. do 1675. matičar u Petričanima i Kožinu. Ako je Ivan Belić već na sinodi 1663. godine sudjelovao kao curatus Petričana, tada navod Vladislava Cvitanovića nije posve točan, nego ga se mora smjestiti bar jednu godinu ranije.

¹⁰⁰ Nikola Šljaka sudjelovao je i na sinodi 1680. godine. On je bio, prema navodu Vladislava Cvitanovića, podrijetlom iz mjesta Ugljana na otoku Ugljanu te je bio matičar u Premudi između 1656. i 1699. godine. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 223.

¹⁰¹ C. F. BIANCHI, *Zara cristiana II*, str. 74. On je sudjelovao na sinodi 1680. godine. U Ravi se spominje matičar Matij Hriha godine 1640.–1648. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 220.

¹⁰² O spomenutoj osobi nisam uspio pronaći ništa detaljnije, pa ni kojem je redu pripadao. Kratke podatke o crkvi donosi C. F. BIANCHI, *Zara cristiana I*, str. 462–466.

Parochi insulae Pagensis:

Presbyter Joannes Picolo,¹⁰³ parochus Colanae.

Presbyter Joannes Vulahov, parochus Gorizae et Dignischae.¹⁰⁴

Presbyter Joannes Rancich, parochus Povgliaanae novae.¹⁰⁵

Presbyter Georgius Rancich, parochus Povgliaanae veteris.¹⁰⁶

Presbyter Georgius Nicozich, parochus Vulassich.

3. Popis sudionika na sinodi 1680. godine

Catalogus¹⁰⁷ eorum, qui dicta synodo Iadrensi interesse tenentur, qui erunt vocandi, ordine, ut infra:

Illustrissimus ac reverendissimus dominus Evangelista Parzagus manu divina archiepiscopus Iadrensis.¹⁰⁸

Emendissimus ac reverendissimus dominus Petrus Basadonna sacrae romanae ecclesiae cardinalis, abbas commendatarius sancti Chrisogoni – proc<urator> reverendissimus dominus archidiaconus Dominis.¹⁰⁹

Reverendissimus dominus Stephanus Gradus, abbas commendatarius sanctorum Cusmae et Daminae montis Tconi, alias de Rogovo¹¹⁰ - proc<urator> dominus canonicus Tressius.¹¹¹

Administrator reverendissimus pater prior conventus Sancti Dominici de Jadra pro abbate commendatario sancti Michaelis de Monte.

Reverendissimus dominus Marcus Agazzi, abbas commendatarius sancti Petri des Isthmo Pagi¹¹² – proc<urator> dominus canonicus Zanotti.

Reverendissimus dominus Hieronymus de Dominis, archidiaconus et vicarius generalis.¹¹³

¹⁰³ Ime je napisano povrh precrtanog imena Vitus Vidussin. Od kada je do kada bio župnik Kolana, nije mi poznato. Nešto detaljnije o toj osobi nisam uspio pronaći.

¹⁰⁴ V. CVITANOVIĆ (»Prilog«, *nav. dj.*, str. 213) oslovljava ga prezimenom Vlahović, nadodajući da je bio podrijetlom iz Brgulja na otoku Molatu te da je 1664. godine bio matičar u Gorici i Dinškoj na otoku Pagu. Sinodalni akti nazivaju ga župnikom, pa je morao biti imenovan barem pred sam početak sinode, dakle već 1663. godine.

¹⁰⁵ Sudjelovao je i na sinodi 1680. godine. Ivan Rančić, podrijetlom iz mjesta Brbinja na Dugom otoku, bio je već 1663. godine župnik župe Poveljana Nova, a ne kako navodi Vladislav Cvitanović tek 1664. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 215.

¹⁰⁶ Jure Rančić, podrijetlom iz Brbinja na Dugom otoku bio je, prema navodu Vladislava Cvitanovića, matičar (dakle župnik 1664.–1680.) župe Poveljana Stara. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 215. Budući da je kao župnik sudjelovao na sinodi 1663. godine, tada je bio imenovan župnikom Poveljane Stare najvjerojatnije prije ili najkasnije te godine prije početka sinode.

¹⁰⁷ Catalogus ... Barziza, primicerius Pagensis objavio je već C. F. BINACHI (*Zara cristiana* I, str. 28–29).

¹⁰⁸ Usp. ovdje bilj. 3.

¹⁰⁹ Proc<urator> reverendissimus dominus archidiaconus Dominis – čini se da je netko naknadno nadopunio u sinodalne akte. C. F. BINACHI (*Zara cristiana* I, str. 312) spominje da je kardinal Petar Basadonna bio komendatorski opat Sv. Krševana 1674. godine, te bi već 1679. bio imenovan Girolamo de Angelis. Prema istom izvoru bio bi 1680. imenovan Maurizio. Ovi navodi nisu posve točni, nego je kardinal Basadonna bio komendatorski opat očigledno do 15. listopada 1680., kada je sinoda zasjedala.

¹¹⁰ Usp. ovdje bilj. 35.

¹¹¹ Proc<urator> dominus canonicus Tressius – čini se da je netko naknadno unio u sinodalne akte.

¹¹² C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 37. Marko Agazzi bio je imenovan 9. siječnja 1692. biskupom u talijanskoj Cenedi. *Hierarchia catholica* V, str. 153.

¹¹³ Jeronim de Dominis bio je podrijetlom iz Osora, studirao je u Padovi, gdje je bio okrunjen doktorskom titulom, te je od 1680. godine bio arhidakon Stolnog kaptola u Zadru. C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* I, str.

- Reverendissimus dominus Gregorius Zappich, archipresbyter.¹¹⁴
Reverendissimus dominus Gregorius Civaletti, primicerius.¹¹⁵
Ad<modum reverendissimus> dominus Dominicus Chiuchia, canonicus decanus.¹¹⁶
<p. 6> Ad<modum reverendissimus> dominus Joannes Zappich, canonicus.
Ad<modum reverendissimus> dominus Joannes Rupinco, canonicus.
Ad<modum reverendissimus> dominus Simeon Jordanus, canonicus.
Ad<modum reverendissimus> dominus Hieronymus Castelnovo, canonicus
Ad<modum reverendissimus> dominus Franciascus Massarachi, canonicus.
Ad<modum reverendissimus> dominus Petrus Gliubavaz, canonicus.¹¹⁷
Ad<modum¹¹⁸ reverendissimus> dominus Carolus de Rubeis, canonicus, lector Sacrae Scripturae.¹¹⁹
Ad<modum reverendissimus> dominus Hieronymus Cassanus, canonicus.
Ad<modum reverendissimus> dominus Simon Petrus Tressius, canonicus.
Ad<modum reverendissimus> dominus Vincentius Libani, canonicus poenitentarius.¹²⁰
Ad<modum reverendissimus> dominus Joannes Zanotti, canonicus.¹²¹
Ad<modum reverendissimus> dominus Dominicus Ferrari, plebanus sancti Simeonis alias sanctae Mariae presbyterorum.
Ad<modum reverendissimus> dominus Augustinus Racamarich, archipresbyter Pagensis.¹²²
Ad<modum reverendissimus> dominus Vitalis Barziza, primicerius Pagensis.¹²³

185, 218) navodi da je 1715. napisao godine »Decreta synodalia ad morum reformationem et ad restaurandam ecclesiam disciplinam utiliterque complicavit«. Nažalost, u Arhivu Zadarske nadbiskupije i u Knjižnici Stolnog kaptola nisam uspio pronaći njegov spis.

¹¹⁴ Bio je od 1672. godine arhiprezbiter Stolnog kaptola u Zadru. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* I, str. 187.

¹¹⁵ Grgur Civaletti (†1715.) bio je od 1679. godine primicerij, a zatim ga je papa Inocent XII. (1691.–1700.) 1698. imenovao skradinskim biskupom. C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* I, str. 189, 216–217; S. ANTOLJAK I, *nav. dj.*, str. 194–195; J. BARBARIĆ, »Skradin, Skradinska biskupija, skradinski biskupi«, *Sedam stoljeća Šibenske biskupije*. Zbornik radova sa znanstvenoga skupa Šibenska biskupija od 1298. do 1998., Šibenik, 22. do 26. rujna 1998., prir. J. ČUZELA – V. KAPETANOVIĆ, Šibenik, 2001., str. 185–207.

¹¹⁶ Usp. ovdje bilj. 44.

¹¹⁷ Petar Ljubavac jako je dobro poznao glagoljicu. Iz kurzivne glagolice preveo je *Pravila bratovštine sv. Karla u Salima*. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 338; A. STRGAČIĆ, »Popis«, *nav. dj.*, str. 283, br. 189; C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* I, str. 217) donosi samo kratko da je Petar Ljubavac bio za nadbiskupa Oktaviana Garzadora (1624.–1639.) generalni vikar Zadarske nadbiskupije.

¹¹⁸ *in margine*: absens.

¹¹⁹ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* I, str. 217) oslovljava ga Nicolo, navodeći u zagradi ime Carlo.

¹²⁰ Vincenc Labani bio je do 1678. godine mansionar pri stolnoj crkvi svete Stošije, te je bio iste godine promaknut na čast kanonika penitencijara. A. M. STRGAČIĆ, »Zadranin Šime Vitasović«, *nav. dj.*, str. 50; M. GRGIĆ, »Zadarske laude«, *nav. dj.*, str. 286.

¹²¹ Ivan Zanotti Tanzlingher (1651.–1732.). C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* I, str. 218–219; G. FERRARI CUPILLI, *nav. dj.*, str. 77–103; T. MATIĆ, »Prva redakcija Tanzlingerova rječnika«, *Rad JAZU*, 293, Zagreb, 1953., str. 253–279; S. ANTOLJAK I, *nav. dj.*, str. 195; L. ČORALIĆ, »Prilog životopisu zadarskog književnika Ivana Tanzlinghera Zanottija (1651.–1732.)«, *Croatica christiana periodica*, 20, Zagreb, 1996., str. 165–181.

¹²² C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 25) donosi podatak da je Vital bio već 1673. godine arhidakon Paškog kaptola.

¹²³ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 26) naziva ga Berziza, smatrajući da je bio primicerij 1671. godine.

Reverendissimus dominus Hieronymus Cassanus, curatus sancti Laurentii.
 Presbyter Franciscus Luchich, mansionarius.
 Presbyter Joannes Ambrosich, mansionarius.
 Presbyter Sanitus Fulgosi, mansionarius.
 Presbyter Luca Vlatcovich, mansionarius.
 Presbyter Antonius Bolognese, mansionarius.
 Presbyter Simeon Vitassovich, mansionarius.¹²⁴
 Presbyter Ventura Draxievich, septimanarius.
 Presbyter Paschalis Antivarensis, septimanarius.
 <p. 7> Presbyter Andreas Smogliani, septimanarius.
 Presbyter Antonius Boscaroli, septimanarius.
 Presbyter Jacobus Alberti, septimanarius.
 Presbyter¹²⁵ Joannes Ralicich, septimanarius.
 Presbyter Vincentius Giancini, septimanarius.
 Presbyter Joannes Radulovich, septimanarius.
 Presbyter Matthaëus Rolevich, septimanarius.
 Presbyter Hieronymus Tomadelli, septimanarius.
 Presbyter Joannes Ticulin, septimanarius.
 Presbyter Matthaëus Juradinus, mansionarius.¹²⁶
 Presbyter Hieronymus Harlas, mansionarius.
 Presbyter Simeon Mozzanich, mansionarius.
 Presbyter Joannes Jagusi, mansionarius.
 Venerabilis pater frater Hyacinthus Zarich, prior sancti Dominici ordinis praedicatorum.¹²⁷
 Venerabilis pater frater Franciscus de Tragurio, guardianus sancti Francisci minorum de observantia.
 Venerabilis pater frater Franciscus Obradovich, guardianus sancti Joannis tertii ordinis sancti Francisci.¹²⁸

¹²⁴ Šime Vitasović (1644.–1719.) bio je imenovan mansionarem 1678. godine pri stolnoj crkvi svete Stošije u Zadru. A. M. STRGACIĆ, »Zadranin Šime Vitasović«, *nav. dj.*, str. 47–78; M. GRGIĆ, »Zadarske laude«, *nav. dj.*, str. 286–287.

¹²⁵ *in margine*: relegatus.

¹²⁶ Njegovo ime pa sve do »presbyter Joannes Jagusi, mansionarius« zaokružio je skriptor *in margine* vitičastom zagradom s kratkom napomenom: Sancti Simeonis alias sanctae Mariae Presbyterorum. To znači da su oni vršili službu u crkvi sv. Šimuna Bogoprimaoca. Njegove su relikvije pohranjene u raci koju je dala izraditi hrvatsko-ugarska kraljica Jelena, supruga kralja Ludovika I. Anžuvina (1342.–1382.). L. JELIĆ, »Zadarska raka sv. Šimuna Bogoprimaoca«, *Glasnik matice dalmatinske* I, Zadar, 1902; ISTI, »Moći sv. Šimuna Bogoprimaoca u Zadru. Hagiografijsko-povijesna studija«, *Rad JAZU*, 145, Zagreb, 1901.

¹²⁷ Petar Carić stupio je u dominikanski red 1663. godine uzevši redovničko ime Hijacint, te je bio prior zadarskog samostana, a 1688.–1690. provincijal; umro je u Zadru u rujnu 1691. godine. S. KRASIĆ, *Generalno učilište dominikanskoga reda u Zadru ili Universitas Jadertina (1396.–1807.)*, Zadar, 1996., str. 531.

¹²⁸ Umro je 14. siječnja 1693. Zahvaljujem fra Petru Runji, koji me je u jednom telefonskom razgovoru upozorio na spomenuti datum.

Presbyter Antonius Scorupanich, parochus Ulbi.¹²⁹
Presbyter Nicolaus Moro, parochus Sylvarum.¹³⁰
Presbyter Simeon Sibuda, parochus Melatae.¹³¹
Presbyter Donatus Sarunich, parochus Boxavae.¹³²
Presbyter Georgius Spagnol, parochus Barbigni.¹³³
Presbyter Matthaeus Vladich, parochus Sauri.¹³⁴
<p. 8> Presbyter Gregorius Ciolma, parochus Vallis sancti Stephani.¹³⁵
Presbyter Stephanus Fatteovich, parochus Asmani.¹³⁶
Presbyter Antonius Giuricich, parochus Sale.¹³⁷
Presbyter Matthaeus Barbich, parochus Esi.¹³⁸
Presbyter Nicolaus Ugliessich, parochus Sestrugni.¹³⁹
Presbyter Franciscus Scgliaca, parochus Ugliani.¹⁴⁰

¹²⁹ Usp. ovdje bilj. 65.

¹³⁰ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 54) spominje ga 1670. godine. U izvještaju o vizitaciji od 20. svibnja 1681. spomenuto je njegovo ime (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 42°).

¹³¹ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 59) spominje ga 1678. godine. Njega spominje i nadbiskup Ivan Evangelist Parzagli u svojem izvještaju o vizitaciji župe 1681. godine (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 39°). Isto se tako spominje njegovo ime u jednoj oporuci, koju je osobno pisao 1711. godine. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 206, nr. 70. Prema izvještaju sadašnjeg župnika don Maria Grzanova, bio je Šimun Šibuda podrijetlom iz Žmana te je bio župnik Molata od 1677. do 1722. godine. Ovaj navod potvrđuju i matice u župnom uredu u Žmanu. V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 217; T. ŠARIN, *nav. dj.*, str. 58.

¹³² C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 67) smatra da je bio župnik Božave 1681. godine. Njega spominje i nadbiskup Parzagli u svojem izvještaju o vizitaciji župe 1681. godine (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 33°). Vladislav Cvitanović pronašao je navod da je Dunat Bačota-Batković 1674.–1706. bio matičar (dakle župnik ili kapelan) u Božavi (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 214). Je li ovaj navod ispravan ili nije, nisam uspio odgonetnuti. Doduše, imena su ista (Donat), ali prezimena su posve različita, pa mi se čini da bi ih ipak trebalo razlikovati.

¹³³ Usp. ovdje bilj. 69. Njega spominje i nadbiskup Parzagli u svojem izvještaju o vizitaciji župe 1681. godine (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 27°).

¹³⁴ U izvještaju o vizitaciji nadbiskupa Parzaghija godine 1681. spomenut je župnik Matthaeus Vladich (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 25°). C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 72) oslovljava ga Matteo Vladich, smatrajući da je bio župnik 1681. godine. Ovdje je najvjerojatnije riječ o jednoj te istoj osobi, samo postoji različit način pisanja prezimena.

¹³⁵ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 73) smatra da je bio župnik 1681. godine. U izvještaju o vizitaciji župe godine 1681. nazvan je imenom Gregorius Zolman (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 21°).

¹³⁶ Usp. ovdje bilj. 72. Župnik Stjepan Fatević spominje se u izvještaju nadbiskupa Parzaghija o vizitaciji župe 13. svibnja 1681. (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 19°).

¹³⁷ Župnik 1681. godine (C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 81). Anton Švorco nije mogao biti župnik Sali od 20. veljače 1680. do 20. siječnja 1690., kako to spominje Leonardo-Riko Finka, nego tek poslije 15. listopada 1680. (L.-R. FINKA, *nav. dj.*, str. 114). C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 81) navodi da je 1680. godine bio župnik Simeone Millin. U izvještaju nadbiskupa Parzaghija o vizitaciji župe 11. svibnja 1681. spomenut je župnik Salija Simeon Catarich (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 15°). Možda je Simeon Millin istovjetan sa svećenikom Šimom Catarichem.

¹³⁸ Župnik Iža 1669. godine (C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 83). On nije ostao duže vrijeme poslije sinode župnik Iža, jer se već pri vizitaciji župe 1681. godine spominje novi župnik Franjo Giurinov (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 84°).

¹³⁹ Bio je podrijetlom iz Velikog Rata na Dugom otoku (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 213).

¹⁴⁰ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 89) oslovljava ga Sljacca a bio je župnik 1681. godine. U izvještaju o vizitaciji župe nadbiskupa Parzaghija pribilježeno je njegovo prezime Sgliacca (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 59°).

Presbyter Joannes Sforinich, parochus Lucorani.¹⁴¹
 Presbyter Thomas Micich, parochus sanctae Euphemiae.¹⁴²
 Presbyter Stephanus Vitulich, parochus Calle.¹⁴³
 Presbyter Georgius Roncich, parochus Cucglisae.¹⁴⁴
 Presbyter Petrus Radinich, parochus Bagni.¹⁴⁵
 Presbyter¹⁴⁶ Matthaeus Juranich, parochus Nevianae.¹⁴⁷
 Presbyter Joannes Gliubanovich, parochus Pasmari.¹⁴⁸
 Presbyter Hieronymus Pleticossich, parochus Tconi.¹⁴⁹
 Presbyter Jacobus Torich, parochus Vergadae.¹⁵⁰
 Presbyter Nicolaus Carmpeta, parochus Pacoschianae.¹⁵¹
 Presbyter¹⁵² Gregorius Morosinovich, parochus Iadrae veteris¹⁵³.
 Presbyter Nicolaus Cusinovich, parochus sanctissimi Philippi et Jacobi.¹⁵⁴

¹⁴¹ Ivan Švorinić, podrijetlom iz Velikog Iža na otoku Ižu, bio je od 1670. godine župnik Lukorana (C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 97). U izvještaju o vizitaciji župe 2. lipnja 1681. nadbiskup Parzaghi oslovljava ga Sforinich (Vizitacija nadbiskupa Parzaghia, fol. 68^v).

¹⁴² Bio je župnik Sutomišćice 1670. godine (C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 105). U izvještaju nadbiskupa Parzaghija o vizitaciji župe spominje se još i kapelan Gregorius Praxonich (Vizitacija nadbiskupa Parzaghia, fol. 71^v).

¹⁴³ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 113) spominje ga 1681. godine. Stjepan Vitulić bio je župnik Kalija od 1678. do 1688. godine.

¹⁴⁴ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 115) pročitao je njegovo ime Rancich i smatra da je bio župnik Kukljice 1666. godine. U izvještaju vizitacije nadbiskupa Parzaghia nazvan je prezimenom Rancich (Vizitacija nadbiskupa Parzaghia, fol. 79^r). Jure Rančić spominje se 1691. godine u jednoj oporuci kao svjedok (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 205, n. 61).

¹⁴⁵ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 119.) smatra da je bio župnik 1681. godine.

¹⁴⁶ *in margine*: infirmus.

¹⁴⁷ Carlo F. Bianchi ne spominje njegovo ime. Vladislav Cvitanović donosi podatak da je Matej Juranich podrijetlom iz Nevidana na otoku Pašmanu bio u rodnome mjestu matičar između 1622. i 1674. godine (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 230). U izvještaju o vizitaciji župe 1681. godine spomenut je i kapelan Gregorius Buramatic (Vizitacija nadbiskupa Parzaghia, fol. 87^r).

¹⁴⁸ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 126) spominje da je on bio župnik Pašmana 1678. godine. Nasuprot njemu Vladislav Cvitanović donosi vijest da je Jive Ljubanović, podrijetlom iz Pašmana, na otoku Pašmanu, bio između 1673. i 1686. godine matičar u rodnome mjestu (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, str. 230).

¹⁴⁹ C. F. BIANCHI, *Zara cristiana* II, str. 131. Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 92^r.

¹⁵⁰ Bio je župnik Vrgade od 1670. pa sve do 1698. godine (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 232). C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 139) spominje samo da je bio župnik Vrgade 1674. godine. Njegovo ime spominje se i u izvještaju o vizitaciji župe 1681. godine (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 11^r).

¹⁵¹ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 141) naziva ga Kerpetich i bio bi »paroco nel 1681« Nikola je već 1680. godine bio župnik Pakoštana (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 310). U izvještaju o vizitaciji župe 1681. godine bio je nazvan Nicolaus Carpetich (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 9^r).

¹⁵² *in margine*: infirmus.

¹⁵³ Godine 1653. spominje se biogradski župnik Miho Bubičić (A. R. FILIPI, »Biogradsko-vransko primorje u doba mletačko-turskih ratova«, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 19, Zadar, 1972., str. 405–496, str. ovdje 459). U izvještaju vizitacije nadbiskupa Parzaghija od 12. lipnja 1681. spominje se župnik Gregorius Ruzinovich (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 94^r).

¹⁵⁴ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 157) naziva ga Cucinovich. Bio je župnik župe sv. Filipa i Jakova 1673. godine. Vladislav Cvitanović donosi podatak da je Nikola Kučinović, podrijetlom iz Nevidana na otoku Pašmanu, bio 1673.–1721. matičar u mjestu Sv. Filip i Jakov te Turnju. Na jednom drugom mjestu iste studije oslovljava ga autor Mikula Kužinović te navodi da je bio župnik u rodnome mjestu 1673.–1703. (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 230, 311). Usp. također i izvještaj o vizitaciji nadbiskupa Parzaghija, fol. 96^r.

Presbyter Joannes Milinovich, parochus Torrettae.¹⁵⁵
Presbyter Petrus Pedissich, parochus Cherncinae.¹⁵⁶
Presbyter Simeon Velislavich, parochus Sancti Cassiani.¹⁵⁷
Presbyter Lauerntius Barzovich, parochus Bibignae.¹⁵⁸
Presbyter Donatus Dunicich, parochus Malpagae.¹⁵⁹
Presbyter Simeon Costera, parochus Gruhe.¹⁶⁰
<p. 9> Presbyter Hieronymus Sangulin, parochus Boccagnacii.
Presbyter Joannes Bellich, parochus Cosino.¹⁶¹
Presbyter Michael Vaglich, parochus Gliubae.¹⁶²
Presbyter Joannes Mattossich, capellanus Dici.¹⁶³
Presbyter Philippus Dunicich, capellanus Peterzanae.¹⁶⁴
Presbyter Nicolaus Sgliacca, parochus¹⁶⁵ Premudae.¹⁶⁶
Presbyter¹⁶⁷ Matthaeus Hriha, capellanus Ravae.¹⁶⁸

¹⁵⁵ C. F. BIANCHI, *Zara cristiana II*, str. 161. Ivan Milinović bio je župnik Turnja od 1680. pa do 1720. godine (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 312; Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 98^r).

¹⁵⁶ Petar Pedišić je, prema izvještaju zadarskog nadbiskupa Ivana Evandelistu Parzaghija iz godine 1681., bio župnik Krmčine već 8 godina. Dakle, on je morao biti imenovan župnikom negdje tijekom 1673. godine (A. R. FILIPI, »Biogradsko-vransko primorje«, *nav. dj.*, str. 433).

¹⁵⁷ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana II*, str. 164) navodi da je bio »paroco nel 1685«. U aktima vizitacije nadbiskupa Parzaghija naveden je s prezimenom Velislovich (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 102^r). Nedo Grbin pronašao je podatak da je Šime Velislavić, podrijetlom iz Sutomišćice, bio od 1670. do 1717. godine župnik Sukošana (N. GRBIN, *nav. dj.*, str. 90).

¹⁵⁸ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana II*, str. 168) navodi da je bio župnik u Bibinjama 1681. godine. Lovre Barzović je podrijetlom iz Bibinja i bio je župnik od 1680. do 1691. godine (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 314). U novijoj literaturi navodi se njegovo prezime Brzović (A. GVERIĆ, *Iz prošlosti Bibinja*, Zadar, 1999., str. 93–94; I. ŠINDIJA, *nav. dj.*, str. 496).

¹⁵⁹ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana II*, str. 398) navodi da je Donato Micich bio »paroco nel 1680«. V. CVITANOVIĆ (»Popis«, *nav. dj.*, str. 224) donosi samo vijest da je Donat Duničić, podrijetlom iz Lukorana na otoku Ugljanu, bio matičar u Dračevcu.

¹⁶⁰ Svećenik Šime Kuštera bio je podrijetlom iz Preka na otoku Ugljanu (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 226).

¹⁶¹ Bio je župnik u Kožinu od 1680. godine (C. F. BIANCHI, *Zara cristiana II*, str. 175). Dana 30. svibnja 1681. vizitirao je nadbiskup Parzagli župu i spomenut je župnik Ivan Belić (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 55^r).

¹⁶² C. F. BIANCHI (*Zara cristiana II*, str. 277) oslovljava ga Vaglia.

¹⁶³ C. F. BIANCHI (*Zara cristiana II*, str. 173) naziva ga Giovanni Mattessich, smatrajući da je bio župnik 1681. godine. Sinodalni akti ipak ga oslovljavaju samo kapelanom, i to s prezimenom Mattossich, kako ga je nazvao i nadbiskup Parzagli vizitirajući Diklo 1681. godine (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 58^r).

¹⁶⁴ Bio je kapelan Petričana 1675. godine (C. F. BIANCHI, *Zara cristiana II*, str. 176). Dana 29. svibnja 1681. vizitirao je nadbiskup Parzagli župu i spominje se njegovo ime (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 54^r). V. CVITANOVIĆ (»Popis«, *nav. dj.*, str. 224) navodi da je Filip Dunčić bio podrijetlom iz Lukorana na otoku Ugljanu te da je bio između 1670. i 1688. godine matičar (dakle kapelan) u Vrgadi, Petričanima i Lukoranu. Godine 1680. i 1681. bio je svakako prisutan u Diklu.

¹⁶⁵ Ova je riječ napisana preko precrtane riječi *capellanus*.

¹⁶⁶ Usp. ovdje bilj. 100.

¹⁶⁷ *in margine*: absens.

¹⁶⁸ C. F. BIANCHI, *Zara cristiana II*, str. 74. Vladislav Cvitanović donosi podatak da je Matija Hriha bio između 1640. i 1648. godine matičar u Ravi (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 220).

Reverendissimus dominus Joannes canonicus Zappich, curatus sanctae Mariae Olivarum.¹⁶⁹

Presbyter Hieronymus Crechich, capellanus Cerno.¹⁷⁰

Presbyter Millio Raspovich, parochus Stric et Percos.¹⁷¹

Presbyter Antonius Mattassovich, parochus Tign et Bubgniane.¹⁷²

- Parochi insulae Pagensis -

Presbyter Joannes Brunas, parochus Collanae.¹⁷³

Presbyter¹⁷⁴ Simeon Mircich, parochus Dignischae.¹⁷⁵

Presbyter¹⁷⁶ Matthaesus Spanich, parochus Gorizzae.

Presbyter Joannes Rancich, parochus Povglianae.¹⁷⁷

Presbyter Matthaesus Marcich, pro parochus Vlassich.¹⁷⁸

4. Zaključno razmišljanje

Imena sudionika zadarskih sinoda 1663. i 1680. godine pokazuju situaciju Zadarske nadbiskupije koja je u drugoj polovini 17. stoljeća bila pritiješnjena otomanskom granicom. Grad Zadar bio je, doduše, najutvrđenije venecijansko uporište na istočnoj obali Jadrana, ali je njegovo zaleđe pripadalo Osmanlijama. Vlast vladarice mora protezala se na samo uski priobalni pojas, s nekoliko važnijih gradova i arhpelagom otoka razasutih po jadranskoj obali. Osmanlijski vojnici često su se zalijetali po mjestima zadarsko-ninskog kraja

¹⁶⁹ Prema navodu C. F. Bianchija bio je kanonik Ivan Zapić već 1665. godine upravitelj ove crkve. (*Zara cristiana* I, str. 466).

¹⁷⁰ Jerko Krečić, podrijetlom iz Sukošana, bio je 1680. godine kapelan u Crnom, a umro je 22. studenoga 1692. (N. GRBIN, *nav. dj.*, str. 88–89).

¹⁷¹ Neka druga ruka još je nadodala riječ Scabrgne. C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 34) govori da je bio »paroco nel 1686«. U izvještaju o vizitaciji nadbiskupa Parzaghija 15. lipnja 1681. spomenut je u Škabrnji župnik Mile Raspović (Vizitacija nadbiskupa Parzaghija, fol. 104^r). V. CVITANOVIĆ (»Prilog«, *nav. dj.*, str. 313) pronašao je podatak da je Mile Raspović, podrijetlom iz Sukošana, bio u Škabrnji između 1671. i 1719. godine. Nedo Grbin donosi kratki navod da je Mile Raspović (1652.–1722.) bio podrijetlom iz Sukošana te da je bio župnik Prkosa 1681., a od 1686. do 1719. bio je župnik Škabrnje. Umro je 28. listopada 1722. u 70. godini (N. GRBIN, *nav. dj.*, str. 89). Ako je Mile Raspović bio imenovan župnikom Škabrnje tek 1686., tada je mogao spomenuti navod biti unesen u sinodalne akte znatno kasnije (naprije 1686. godine).

¹⁷² C. F. BIANCHI (*Zara cristiana* II, str. 369) spominje župnika Polače Antonija Mattassovicha kao »paroco nel 1687«. Možda je upravo spomenuta osoba istovjetna sa župnikom Tinja i Bubnjana Antom Matasovićem.

¹⁷³ Bio je podrijetlom iz mjesta Brbinja na Dugom otoku. V. CVITANOVIĆ (»Prilog«, *nav. dj.*, str. 215, 323) oslovljava ga Ive Brunac. Bio je još 1700. godine župnik Kolana na otoku Pagu.

¹⁷⁴ *in margine*: infirmus.

¹⁷⁵ Bio je podrijetlom iz Oliba (V. CVITANOVIĆ, »Prilog«, *nav. dj.*, str. 208).

¹⁷⁶ *in margine*: absens.

¹⁷⁷ Ako se prihvati mišljenje Vladislava Cvitanovića (»Prilog«, *nav. dj.*, str. 215) da je Jure Rančić bio župnik Poveljane stare do 1680. godine, tada se mora pretpostaviti da su najkasnije te godine spojene dvije Poveljane (Nova i Stara) u jednu župu. Na sinodi 1680. godine ne spominje se više ni Poveljana Nova ni Poveljana Stara, nego sinodalni akti oslovljavaju Ivana Rančića župnikom Poveljane. Na sinodi 1663. godine sudjelovao je Ivan Rančić kao župnik Poveljane Nove (usp. ovdje bilj. 105) Taj podatak jasno ukazuje da su župe Poveljana Stara i Poveljana Nova bile sjedinjene u jednu župu negdje između 1663. i 1680. godine.

¹⁷⁸ O njemu nisam uspio pronaći baš nikakve podatke.

plijeneći stoku i odvođeći stanovništvo u sužanjstvo. Tijekom tursko-mletačkog rata od 1645. do 1669. godine postojala je objektivna nada da bi se jedan veliki dio zadarsko-ninskog zaleđa mogao osloboditi. Veliki dio župa Zadarske nadbiskupije stvarno se i našao pod mletačkom vlašću, ali je ipak mirovnim ugovorom 1669. godine i provedenim razgraničenjem 1671. godine Venecija izgubila veliki dio novostečenog teritorija. Taj status quo ostaje do sinode 1680. godine, odnosno do početka novog rata 1683. godine, kada je Venecija iznova ušla u rat protiv Otomanskog Carstva. Granična međa dviju država na zadarsko-ninskom zaleđu protezala se od Ostrovice prema Karinu i odatle prema Novigradu, koji je bio u venecijanskim rukama; od njega se povlačila u smjeru Murvice, pa ispod Zemunika prema Rogovu; granica se protezala dalje ispod Vranskog jezera do Pakoššana.

Tko je zapravo sudjelovao na zadarskim sinodama 1663. i 1680. godine? Na sinodi 1663. godine spomenuta su imena 73 osobe: nadbiskup Balbi, tri opata komendatora (odnosno njihovi opunomoćenici) i vikar odsutnog priora samostana sv. Dominika, arhiđakon, arhiprezbiter, 2 primicerija, 9 kanonika, 10 mansionara, 10 septimansionara, dva gvardijana (iz samostana sv. Franje i samostana svetog Ivana), *plebanus* Sv. Šime; 40 župnika, 2 kapelana i jedan upravitelj (curatus sanctae Mariae Olivearum). Na sinodi 1680. godine spominju se: nadbiskup Parzaghi, opunomoćeni predstavnici četiriju opata-komendatora, zatim 2 arhiđakona (paškog i zadarskog kaptola), jedan arhiprezbiter, 2 primicerija, 12 kanonika, *plebanus* Sv. Šime, 9 mansionara, 11 septimansionara, prior Sv. Dominika, 2 gvardijana, 40 župnika, 4 kapelana, upravitelj crkve svete Marije Maslinske i jedan predstavnik odsutnog župnika iz Vlašića.

Župe koje su bile pod turskom okupacijom nisu uopće ni spomenute: Vrana, Rogovo, Sikovo, Raštani, Gorica, Jošani, Račice, Zemunik, Podi, Murvica i Blata. Neke su možda bile napuštene a poneka župa možda je čak i imala župnika ili nekog poslužitelja koji je sporadično posjećivao vjernike. Na sinodi 1663. godine nisu spomenuti župnici Prkosa, Tinja i Bubnjana, a na sinodi 1680. godine bili su prisutni. Ostali dio zadarskog zaleđa, odnosno sadašnji dio kopnenog dijela nadbiskupije, nije bio integralni dio Zadarske nadbiskupije, nego je pripadao Ninskoj biskupiji, koja je 1828. godine bila dokinuta a njezino ime izbrisano iz popisa biskupija Katoličke crkve.

Summary

THE NAMES OF THE PARTICIPANTS OF REGIONAL SYNODS IN ZADAR (ZARA) FROM 1663 AND 1680

On the basis of the sources from the Archbishopric's Archives in Zadar (Zara), author analyses participants' lists of the bishopric's synods of 1663 and 1680. In the context of Ottoman progression in the hinterland of Zadar, author describes military and political circumstances of that time in the realm of the archbishopric of Zadar (Zara). At the end of the study author delivers a complete list of all the participants of the synods. Moreover, author has tried to analyse biography of the each participant.

KEY WORDS: *Zadar (Zara), Veneto-Ottoman wars, early modern ages, ecclesiastical history.*